



Ovaj projekat finansira  
Evropska unija



# 50+ inspiracija

Kako OCD mijenjaju društvo



Centar za  
gradansko  
obrazovanje | Centre  
for Civic  
Education

FRIEDRICH  
EBERT  
STIFTUNG



VLADA CRNE GORE  
MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE



MINISTARSTVO  
EVROPSKIH POSLOVA



# 50+ inspiracija -kako OCD mijenjaju društvo

## Izdavač:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

## Urednica:

Zvezdana Kovač

## Autori i autorke:

Mira Popović Trstenjak

Ivana Matanović

Petar Đukanović

## Dizajn i produkcija:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

ISBN 978-9940-44-075-6

COBISS.CG-ID 32032004



Ovaj projekat finansira  
Evropska unija



Centar za  
građansko  
obrazovanje

Centre  
for Civic  
Education

FRIEDRICH  
EBERT  
STIFTUNG



CZIP



POLITIKON



VLADA CRNE GORE  
MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE



MINISTARSTVO  
EVROPSKIH POSLOVA

Publikacija je nastala u okviru programa „**OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do oblikovanja politika – M'BASE**“ koji sprovodi CGO, u partnerstvu sa njemačkom fondacijom Friedrich Ebert (FES), NVO Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore (CZIP) i NVO Politikon mreža, a u saradnji sa Ministarstvom javne uprave i Ministarstvom za evropske poslove Vlade Crne Gore. **Projekat finansira Evropska unija**, a kofinansira Ministarstvo javne uprave.

Sadržaj ove publikacija je isključiva odgovornost autora i autorki i CGO-a.

# 50+ inspiracija

Kako OCD mijenjaju društvo

# Sadržaj

Uvod	6
Saradnjom do boljeg položaja LSI u Tuzima	7
Organizacije civilnog društva kao efikasni akteri u procesu donošenja odluka	8
Osnaživanje civilnog društva u borbi protiv devastacije prostora i zaštićenih područja	9
HEP START!	10
Upoznaj svoja prava – Građanin i policija!	11
Aktivni građani za bolje medije	12
Osnaživanje i podrška ženama sa iskustvom nasilja	13
EU info kutak na sjeveru Crne Gore	14
E- pristupačnošću do građanskog aktivizma OSI	15
Sjeverom na dva točka	16
Lokalna uprava na dlanu	17
Digitalni kompas za zapošljavanje	18
Vidim umjetnika! Slutim bolje društvo	19
Naučni karavan ka EU – Unaprijeđenje naučne pismenosti mladih u Crnoj Gori	20
Muzika za sve! – Jačanje kapaciteta OCD iz oblasti zaštite autorskog i srodnih prava u Crnoj Gori	21
Aktivni mladi za evropske vrijednosti	22
Zajedno za bistriju i čistiju rijeku Vezišnicu	23
Mediji za odgovorno društvo	24
Za integritet zapošljavanja u javnom sektoru	25
Ka društveno odgovornom lokalnom budžetiranju	26
Za zdravije zdravstvo!	27
STOP seksizmu u Crnoj Gori	28
Šejla – priča o tragičnoj sudbini koja se mogla spriječiti	29
Povjerenje u društveni sistem - snaga građana	30
#NekSeČujeGlasMladihRomaiEgipćana!	31
EVORRA – Evropske integracije za održivi ruralni razvoj	32
Identifikacija i analiza: "Ulcinjnska Maslinada i uvala Valdanos – zaštita prirodnog i kulturološkog nasljeđa-pejzaža"	33

OCD za inkluzivniji, transparentniji i „zeleniji“ Program ekonomskih reformi	34
Partnerstvo za lokalnu demokratiju	35
SCREENING	36
Prava LGBTIQ+ osoba – od strateških rješenja do praktične primjene zakona	37
Građanski i volonterski – rodno-aktivno za Ulcinj!	38
MOJE PRAVO – PRAVO NA SAMOSTALAN IZBOR	39
Rihgts UP, Rise UP!	40
Dijalozi.me - Servis po mjeri građana	41
Osnažene na putu ka nultoj toleranciji rodno zasnovanog nasilja	42
Zdrave veze – voljeti je zdravo	43
Akademija “Milovan Đilas”	44
Osnažene – vidljive	45
STEM perspektiva: Razvoj mladih ka EU integraciji	46
Jako civilno društvo za očuvane šume Prokletija i Komova	47
Jačanje mreže Arhus centara u Crnoj Gori	48
Uz videćeg pratioca do samostalnosti	49
Block, Cancel, Unfollow nasilje nad djevojkama i ženama	50
(Mo)mentalno zdravlje!	51
Uključenost ranjivih kategorija u društveni život zajednice kao polazna tačka za ostvarivanje njihovih prava i potencijala	52
Psihološka podrška osobama sa invaliditetom - sprječavanje težih posljedica epidemije virusa COVID 19!	53
Rodna ravnopravnost i ekonomsko osnaživanje žena	54
Pravna podrška migrantima	55
Mladi protiv rodni stereotipa	56
Zaštićena područja Crne Gore – dobro svih nas	57
Jačanje rezilijentnosti mladih i postojeće mreže podrške nacionalnih i lokalnih organizacija i institucija za adekvatnu primjenu programa prevencije upotrebe droga	58

# Uvod

Ova publikacija nastala je u okviru programa *OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do oblikovanja politika* – M'BASE, koji sprovodi Centar za građansko obrazovanje (CGO), u partnerstvu sa njemačkom fondacijom Friedrich Ebert (FES), NVO Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore (CZIP) i NVO Politikon mreža, a u saradnji sa Ministarstvom javne uprave i Ministarstvom za evropske poslove Vlade Crne Gore. Projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo javne uprave.

Publikacija pruža uvid u zajedničke napore usmjerene na osnaživanje organizacija civilnog društva (OCD) u Crnoj Gori. Kroz program M'BASE podržana je realizacija čak 91 projekta širom zemlje, stvorena platforma za jačanje kapaciteta organizacija, osnaživanje lokalnih zajednica i stimulisanje društvenih promjena u ključnim oblastima demokratizacije i evropeizacija, položaja mladih, rodne ravnopravnosti, zaštita životne sredine, ostalih aspekata ljudskih prava, ali i obrazovanja, borbe protiv korupcije i mnogih drugih.

*"50+ inspiracija: kako OCD mijenjaju društvo"* donosi izbor više od 50 projektnih priča koje odražavaju uspjehe i uticaj OCD na kvalitet života građana i građanki Crne Gore. Ove priče svjedoče o posvećenosti, inovativnim pristupima i viziji organizacija koje su svojim radom pokrenule promjene na lokalnom i nacionalnom nivou. Iako su mnogi drugi projekti jednako vrijedni pažnje, odabrani su primjeri koji pokazuju kako konkretne inicijative, ma kojeg opsega one bile, mogu unaprijediti društvo i postati modeli dobre prakse.

Publikacija nije samo pregled uspješnih inicijativa, već i podsjetnik na snagu zajedničkog djelovanja i solidarnosti u suočavanju s različitim društvenim izazovima. Kroz ove priče želimo naglasiti trud svih organizacija, pojedinaca/ki i zajednica koji su dali svoj doprinos i inspirisali druge da se aktivnije uključe u proces potrebnih promjena.

Ovo je ujedno i poziv institucijama i donosiocima odluka da dodatno ulažu u razvoj civilnog društva kao ključnog partnera u demokratizaciji i evropeizaciji Crne Gore. Potrebno je učiniti njihov rad još vidljivijim, prepoznatljivijim i djelotvornijim. Svaka priča iz ove publikacije svjedoči da je moguće graditi inkluzivnije, pravednije i održivije društvo, a na svima nama je odgovornost da omogućimo još više takvih priča u budućnosti.

# Saradnjom do boljeg položaja LSI u Tuzima

**Projekat realizovalo:** NVU Djeca Crne Gore

**Saradnik na projektu:** Opština Tuzi

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Lica s invaliditetom (LSI) i djeca sa smetnjama u razvoju u obrazovnim, kulturnim i društvenim aktivnostima u Tuzima nemaju potrebnu podršku i ne postoje uslovi za njihovu inkluziju. Lokalne institucije i OCD nemaju dovoljno kapaciteta za praćenje ljudskih prava i sprovođenje relevantnih zakona. Postoji potreba za jačim povezivanjem sektora i većom vidljivošću prava LSI u javnosti i ovaj projekat je, stoga, imao za cilj poboljšanje položaja LSI u opštini Tuzi kroz unapređenje međusektorske saradnje, jačanje kapaciteta institucija, nevladinih organizacija, nastavnog osoblja i roditelja, kao i promociju prava LSI.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Unaprijeđenje međusektorske saradnje:

- obučeno je 14 članova radne grupe za praćenje Lokalnog akcionog plana (LAP);
- održana su 4 sastanka radne grupe za monitoring LAP-a.

### Podizanje svijesti i informisanosti:

- kampanja "Preskočimo prepreke" uključila je medijske objave (14 medijskih priloga i bilborde), uz online aktivnosti koje su dosegle preko 25.000 pregleda.

### Jačanje nastavnog osoblja:

- 40 nastavnika/ca iz osnovnih i srednjih škola obučeno je za pripremu Individualnih razvojnih obrazovnih planova (IROP) i Individualnih tranzicionih planova (ITP).

### Podrška roditeljima i djeci:

- sprovedeno je 10 radionica za roditelje i 10 za djecu, s ciljem osnaživanja porodica i djece sa smetnjama u razvoju.

### Zagovaranje promjena:

- podnijeta inicijativa za prilagođavanje lokalnog parka licima sa invaliditetom.

## UTICAJ PROJEKTA

Ovim projektom su osnaženi kapaciteti lokalnih institucija i OCD za pružanje podrške LSI, a poboljšana je i uključenost djece sa smetnjama u razvoju u obrazovni sistem i društvene aktivnosti. Takođe, ojačana je svijesti građana/ki opštine Tuzi o pravima i potrebama LSI, kao i međusektorska saradnja koja će omogućiti održivost rezultata projekta. Dodatno, projekat je poslužio kao model za dalji razvoj sličnih aktivnosti i inicijativa u opštini Tuzi i šire.

# Organizacije civilnog društva kao efikasni akteri u procesu donošenja odluka

**Projekat realizovala:** NVO Eko – tim (ET)

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** OCD, mediji i građani/ke nemaju dovoljno kapaciteta, a ni znanja o procesima vezanim za implementaciju projekata za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV) i njihov značaj sa ekološkog, održivog i EU aspekta. Svijest javnosti o značaju zaštite životne sredine izuzetno je niska. Ovaj projekat, imajući to u vidu, ima za **CILJ** unaprijeđenje uloge OCD kao profesionalnih i efikasnih aktera u procesu donošenja odluka, sa fokusom na sprovođenje PPOV u centralnom i sjevernom regionu Crne Gore, kao i podizanje nivoa svijesti javnosti o važnosti zaštite životne sredine i EU integracija.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Jačanje kapaciteta OCD i medija:

- 11 OCD osnažilo je kapacitete kroz treninge u Bijelom Polju i Pljevljima za učešće u procesima donošenja odluka i javnog zagovaranja;
- 10 predstavnika/ca unaprijedilo je znanje o problemima i značaju PPOV kroz trening u Podgorici.

### Podizanje svijesti javnosti:

- javna kampanja informisala je preko 413.000 ljudi o važnosti PPOV;
- producirane su 4 animacije i brošure koje objašnjavaju značaj PPOV i podijeljene OCD-ima i građanima/kama.

### Analiza i preporuke:

- izrađena je analiza statusa PPOV u centralnom i sjevernom regionu, dostupna na web stranici NVO Eko-tim;
- razvijene su preporuke za poboljšanje stanja PPOV koje su predstavljene na okruglom stolu sa donosiocima odluka.

### Lobiranje za unapređenje stanja PPOV:

- organizovan je okrugli sto koji je okupio 30 učesnika/ca iz javnog sektora, OCD, medija i eksperata radi zagovaranja rješenja problema PPOV.

## UTICAJ PROJEKTA

Osnažene OCD sada igraju aktivniju ulogu u procesu donošenja odluka i monitoringu projekata PPOV, a mediji sadržajnije izvještavaju o pitanjima zaštite životne sredine i PPOV, što doprinosi boljem informisanju građana/ki. Takođe, poboljšana je društveno-politička klima za dalju realizaciju projekata PPOV. Projekat je doprinio i jačanju participativne demokratije i podizanju nivoa svijesti o pravu na zdravu životnu sredinu, pozicionirajući Eko-tim kao jednog od lidera u oblasti PPOV u Crnoj Gori.



# Osnaživanje civilnog društva u borbi protiv devastacije prostora i zaštićenih područja

**Projekat realizovao:** Centar za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG)

**Partner na projektu:** Expeditio

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Boka Kotorska, kao UNESCO zaštićeno područje, suočava se s neadekvatnim prostornim planiranjem, prekomjernom urbanizacijom i neefikasnim zakonodavstvom. Institucionalna neodgovornost i slabosti u sprovođenju zakona dodatno ugrožavaju očuvanje kulturne i prirodne baštine ovog područja. Imajući to u vidu, ovaj projekat je postavio za **CILJ** doprinos očuvanju prirode i zaštiti kulturne baštine na crnogorskom primorju, posebno u Boki Kotorskoj, kroz istraživanja, analizu prostornih planova i povećanje uključenosti stručnjaka, građana i medija u procese donošenja odluka o planiranju prostora. Projekat podržava i proces evropskih integracija Crne Gore, s fokusom na poglavlja 27 (životna sredina), ali i 23 (Pravosuđe i temeljna prava) i 24 (Pravda, sloboda i bezbjednost).

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Podizanje svijesti i istraživački rad:**

- objavljeno 6 istraživačkih tekstova o prijetnjama zaštićenim područjima, s ukupnim dosegom od preko 200.000 pregleda na različitim platformama;
- proizveden dokumentarni film *Boka Kotorska i UNESCO status: ugrožena baština*, prikazan na konferenciji i TV Vijesti, dostupan online.

### **Jačanje kapaciteta novinara i OCD:**

- organizovan trening za 12 novinara/ki o prostornom planiranju i zaštiti baštine, koji su učesnici/e odlično ocijenili;
- objavljena analiza ključnih problema i studija slučaja o ugroženosti Bokokotorskog zaliva, dostupna u štampanoj verziji i kao elektronskoj.

### **Zagovaranje i povezivanje:**

- održana završna konferencija koja je okupila 47 učesnika/ca, uključujući stručnjake/kinje, predstavnike/ce vlasti i medija, na kojoj su predstavljeni rezultati i preporuke za unaprijeđenje zakonodavstva i prakse.
- studija i preporuke podijeljene relevantnim institucijama i objavljene u elektronskoj verziji.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je unaprijedio efikasnost i transparentnost sistema prostornog planiranja na crnogorskom primorju. Takođe, otvorio je dijalog između donosioca odluka, medija i OCD, podižući nivo svijesti javnosti i kapacitete za očuvanje kulturne i prirodne baštine. Novinari/ke i stručnjaci/kinje, čiji su kapacitet osnaženi, nastavljaju pratiti i istraživati izazove u oblasti prostornog planiranja i zaštite životne sredine.

# HEP START!

**Projekat realizovala:** NVO Hepatitis Crna Gora – HEP MNE

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Crna Gora se suočava s izazovima u prevenciji, testiranju i liječenju virusnih hepatitisa, uključujući nedovoljnu informisanost javnost, slabosti u zakonodavnom okviru i ograničene kapacitete zdravstvenog sistema. Potreban je fokus na koordinaciji između OCD, zdravstvenih ustanova i lokalnih samouprava radi efikasnijeg odgovora na ovu javnozdravstvenu prijetnju. Stoga, ovaj projekat je imao za **CILJ** doprinos eliminaciji virusnih hepatitisa u Crnoj Gori do 2030. godine kroz jačanje kapaciteta OCD, unaprijeđenje zakonodavnog okvira i podizanje svijesti javnosti o prevenciji, testiranju i liječenju.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Jačanje zakonodavnog i političkog okvira:

- izrađena analiza usklađenosti Crne Gore sa EU praksom i preporukama Svjetske zdravstvene organizacije;
- organizovana panel diskusija "Eliminacija virusnih hepatitisa do 2030", koja je okupila 23 učesnika/ce.

### Unaprijeđenje saradnje između sektora:

- održano 11 tematskih sastanaka sa lokalnim

samoupravama i relevantnim institucijama;

- uspostavljena saradnja sa Glavnim gradom Podgorica i Opštinom Tivat.

### Jačanje kapaciteta OCD:

- sproveden 2 obuke, sa 19 učesnika/ca, za OCD o modelima pružanja podrške pacijentima i komunikaciji sa medijima.

### Kampanja podizanja svijesti:

- informativni sadržaj dosegao preko 216.000 osoba kroz online i terenske aktivnosti;
- distribuirani edukativni materijali za pacijente i zdravstveno osoblje.

## UTICAJ PROJEKTA

Osnaženi kapaciteti OCD za pružanje podrške pacijentima sa hepatitisom, a unaprijeđena je i međusektorska saradnja i vidljivost aktivnosti za eliminaciju virusnih hepatitisa. Ovim projektom je i osnažena svijest građana/ki o važnosti prevencije i liječenja, što doprinosi ispunjenju globalnih ciljeva do 2030. godine. Projekat je postavio i temelj za dalju izgradnju kapaciteta, saradnju i druge inicijative u ovoj oblasti.

# Upoznaj svoja prava – Građanin i policija!

**Projekat realizovala:** NVO Akcija za ljudska prava (HRA)

**Saradnici na projektu:** Uprava policije i Ministarstvo unutrašnjih poslova

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Nivo informisanosti građana/ki o pravima i obavezama prema policiji je nizak, a i povjerenje u rad policije trebalo bi značajno unaprijediti. Nedovoljna komunikacija i transparentnost dodatno otežavaju aktivno učešće građana/ki u praćenju i ocjeni rada policije. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** povećanje informisanosti građana/ki Crne Gore o njihovim pravima i obavezama u odnosu na rad policije, jačanje povjerenja između građana/ki i policije, te podsticanje aktivnijeg uključivanja građanstva u nadzor nad radom policije.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Povećanje informisanosti građana/ka:

- objavljen priručnik o pravima i obavezama građana, distribuiran u 20.000 primjeraka putem štampanih medija i lokalnih policijskih odjeljenja;
- izrađeno uputstvo za mlade u formi stripa o vršnjačkom nasilju, zloupotrebi narkotika i vožnji bez dozvole, i dostupno na crnogorskom i albanskom jeziku;
- producirani animirani video materijali sa ključnim informacijama za građane/ke.

### Unaprijeđenje povjerenja i saradnje sa policijom:

- održane edukativne radionice za mlade u školama u saradnji sa policijskim službenicima;
- organizovani sastanci i dogovorena saradnja sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i Upravom policije.

### Podrška građanima/kama kroz pravno savjetovanje:

- pruženi besplatni pravni savjeti za preko 50 građana/ki putem različitih komunikacionih kanala.

## UTICAJ PROJEKTA

Informisanost građana/ki o pravima i obavezama prema policiji povećana je za preko 50%, što je potvrđeno istraživanjem javnog mnjenja i kvizovima. Povjerenje u rad policije poraslo je za 20%, zahvaljujući transparentnijem radu i neposrednom angažovanju. Oko 40.000 građana/ki direktno je obuhvaćeno projektnim aktivnostima, doprinoseći dugoročnoj demokratizaciji i jačanju vladavine prava. Projekat je postavio i osnove za dalju saradnju između građana/ki, OCD-a i institucija u cilju povećanja transparentnosti i zaštite ljudskih prava.

# Aktivni građani za bolje medije

**Projekat realizovao:** Medija centar

**Partner na projektu:** Fondacija Pomoć - Akcija za sjever Crne Gore

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Nedostatak aktivnog građanskog učešća u praćenju rada medija, nizak nivo medijske pismenosti i slabo razvijeni mehanizmi za podnošenje prigovora na rad elektronskih medija ukazuju na potrebu za projektima koji doprinose profesionalizaciji i većem kvalitetu medijskog izvještavanja. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** povećanje učešća nevladinih organizacija (NVO) i građana/ki u praćenju i unaprijeđenju kvaliteta rada medija i medijskih institucija u Crnoj Gori. Specifični cilj bio je osnaživanje građana/ki i NVO za samostalno preduzimanje inicijativa prema medijima.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Ojačana medijska pismenost građana i NVO:**

- realizovano 14 jednodnevnih obuka u 14 opština za 167 učesnika/ca;
- produciran i emitovan TV spot o značaju medijske pismenosti, i emitovan na nekoliko elektronskih medija;
- dodijeljena nagrada za građanski aktivizam.

### **Uspostavljen servis podrške za podnošenje prigovora:**

- pripremljen "Vodič za podnošenje prigovora na sadržaj elektronskih medija";

- pruženo 64 savjeta građanima/kama za podnošenje prigovora;
- emitovan TV spot o servisu podrške građanima/kama.

### **Na činjenicama baziran monitoring propisa:**

- izrađen godišnji izvještaj o primjeni Zakona o elektronskim medijima;
- organizovana konferencija sa preko 50 učesnika/ca iz institucija i NVO;
- formirana Mreža civilnog društva za unaprijeđenje medijskog pluralizma s 76 članova.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je doprinio povećanju svijesti građana/ki o njihovoj ulozi u profesionalizaciji medija, boljoj saradnji sa institucijama te iniciranju promjena u regulativi i praksi elektronskih medija. Mreža civilnog društva nastavila je rad i nakon završetka projekta, osiguravajući dugoročni uticaj projektnih rezultata.



# Osnaživanje i podrška ženama sa iskustvom nasilja

**Projekat realizovao:** SOS Telefon za zene i djecu zrtve nasilja Bijelo Polje

**Saradnici na projektu:** Uprava policije, Osnovni sud, Osnovno državno tužilaštvo, Centar za socijalni rad, Dom zdravlja i Opština Bijelo Polje.

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Nasilje nad ženama u Crnoj Gori je rasprostranjen problem, posebno u sjevernom regionu. Žrtvama su često ograničeni pristupi pravnoj i psihološkoj pomoći, a institucionalna podrška i međusektorska saradnja su nedovoljno razvijeni. Zato je **CILJ** projekta osnaživanje i podrška ženama sa iskustvom nasilja kroz dostupne servise, podizanje nivoa svijesti, pružanje individualne podrške i poboljšanje međuinstitucionalne saradnje za efikasniju zaštitu žena žrtava nasilja.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Osigurana usluga SOS telefona:**

- dostupan 24/7 sa 179 poziva tokom trajanja projekta;
- evidentirano 51 prijavljeno nasilje, uključujući prateću pravnu podršku i posredovanje.

### **Postavljen sistem samopodrške:**

- formirana grupa od 10 žena;
- realizovane 32 radionice s fokusom na osnaživanje, edukaciju i jačanje samopouzdanja.

### **Pružena individualna podrška:**

- psihološka pomoć za 17 žena (telefonska i direktna);
- pravna pomoć za 53 žene, uključujući pisanje tužbi, žalbi i zahtjeva;
- povjerljivo lice pružalo podršku tokom sudskih postupaka za 18 korisnica.

### **Poboljšana saradnja s institucijama:**

- organizovan okrugli sto sa predstavnicima/cama institucija (policija, sudovi, socijalni rad);
- definisane zajedničke aktivnosti i unaprijeđena međusektorska saradnja.

### **Ojačana svijest kroz medijsku promociju:**

- objavljeni članci, emisije i brošure sa informacijama o dostupnim servisima.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je direktno podržao 114 žena kroz različite servise, povećao vidljivost problema nasilja i unaprijedio institucionalne odgovore. Formiranje grupa za samopomoć i unaprijeđenje institucionalne saradnje doprinijeli su održivosti rezultata projekta. Dodatno, zajednica je bolje informisana o pravima žrtava nasilja.

# EU info kutak na sjeveru Crne Gore

**Projekat realizovala:** NVO Multimedijal Montenegro

**Partner na projektu:** NVO Sjeverna Zemlja

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Sjeverni region Crne Gore suočava se sa nedovoljnom informisanošću građana o evropskim integracijama, slabom participacijom mladih i nedovoljno razvijenim kapacitetima OCD za aktivno učešće u društvenim procesima. Ovaj projekat, zato, ima za **CILJ** povećanje informisanosti građana i građanki o procesu evropskih integracija i vrijednostima EU, sa fokusom na mlade i OCD na sjeveru Crne Gore.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Uspostavljen EU info kutak:**

- formiran funkcionalan EU info kutak u Bijelom Polju i organizovani mobilni info punktovi u Beranama, Kolašinu, Mojkovcu i Rožajama;
- organizovano više od 60 aktivnosti sa direktnim učešćem 1.130 korisnika/ca.

### **Povećan nivo znanja i vidljivosti:**

- realizovane edukacije za predstavnike/ce OCD, medija i mladih;

- organizovani javni događaji, izložbe, koncerti i filmske večeri posvećene EU temama;
- informativni portal i kampanje na društvenim mrežama dostigli su preko 900.000 pregleda.

### **Unaprijeđena saradnja i umrežavanje:**

- umreženo 20 OCD sa sjevera Crne Gore u "Tim za Evropu";
- održani sastanci OCD i lokalnih vlasti radi jačanja saradnje i unaprijeđenja normativnog okvira.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je značajno doprinio povećanju vidljivosti procesa evropskih integracija na sjeveru Crne Gore, osnaživanju OCD i mlade, ali i stimulisanoj boljoj saradnji sa lokalnim vlastima. Nastavak aktivnosti EU info kutka osigurava održivost postignutih rezultata i dalje širenje informacija o EU procesima u Crnoj Gori u ovom regionu.

# E- pristupačnošću do građanskog aktivizma OSI

**Projekat realizovao:** Savez slijepih Crne Gore

**Partneri na projektu:** Organizacija slijepih za Nikšić, Šavnik i Plužine i Organizacija slijepih za Pljevlja i Žabljak; Organizacija slijepih za Bar i Ulcinj

**Saradnici na projektu:** Organizacija slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin; Organizacija slijepih Cetinje; Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac; Organizacija slijepih za Berane, Andrijevicu, Plav i Rožaje; Organizacija slijepih za Kotor, Herceg Novi, Budvu i Tivat.

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Istraživanja su pokazala da nijedan internet sajt lokalne samouprave u Crnoj Gori nije u potpunosti pristupačan za osobe s oštećenim vidom. Nedostaci u e-pristupačnosti onemogućavaju OSI da imaju jednak pristup informacijama i učestvuju u donošenju odluka na lokalnom nivou. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** poboljšanje uslova e-pristupačnosti na lokalnom nivou za osobe s invaliditetom (OSI) kako bi im se omogućilo ravnopravno učešće u društvenim procesima, povećao njihov građanski aktivizam i podstakla inkluzija u lokalnim zajednicama.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Monitoring e-pristupačnosti:**

- sproveden na 26 sajtova lokalnih samouprava i Zajednice opština;
- izrađen izvještaj sa preporukama za unapređenje e-pristupačnosti;
- predstavljanje rezultata na konferenciji za medije i okruglim stolovima.

### **Saradnja sa Zajednicom opština:**

- potpisan Sporazum o saradnji radi unaprijeđenja e-pristupačnosti i inkluzije OSI.

### **Organizovani okrugli stolovi:**

- sedam okruglih stolova sa 64 učesnika/ce, uključujući 31 predstavnika/ce lokalnih samouprava;
- rasprave o poboljšanju e-pristupačnosti i uključivanju OSI.

### **Vidljivost problema:**

- producirano i emitovano 6 video spotova;
- brojna gostovanja na TV i radijskim stanicama.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je podstakao inkluziju OSI kroz povećanje svijesti o potrebi e-pristupačnosti u lokalnim zajednicama. Neke opštine - poput Podgorice, Budve i Herceg Novog - implementirale su elemente e-pristupačnosti na svojim sajtovima. Iako je postignut značajan napredak, potreban je kontinuirani rad na unaprijeđenju i održivosti ovakvih inicijativa.

# Sjeverom na dva točka

**Projekat realizovala:** NVO Biciklo.me

**Partneri na projektu:** NVO Novi početak – A New Beginning i NVO Bijeli ljljan

**Saradnik na projektu:** Koalicija za održivi razvoj

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Na sjeveru Crne Gore, biciklizam kao vid prevoza i rekreacije nije bio razvijen, iako postoje potencijali za to. Nedostatak biciklističke infrastrukture, neinformisanost građana/ki i slab kapacitet lokalnih zajednica i institucija otežavali su širu upotrebu bicikla. Projekat zato ima za **CILJ** da promoviše održivu urbanu mobilnost i da unaprijedi uslova za biciklistički saobraćaj u opštinama Kolašin, Rožaje i Žabljak, uz prateće aktivnosti usmjerene na podizanje svijesti građana/ki, jačanje kapaciteta lokalnih zajednica i razvoj infrastrukturnih rješenja.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Istraživanje i strategije:**

- sprovedeno istraživanje o putnim navikama koje je obuhvatilo 1.137 građana/ki iz ove tri opštine (Kolašin, Rožaje i Žabljak);
- izrađene strategije razvoja biciklizma za sve tri opštine (2022–2026).

### **Jačanje lokalnih zajednica:**

- održane radionice sa biciklističkim

zajednicama (31 učesnik/ca) i odbornicima/cama (29 odbornika/ca).

- organizovan regionalni sastanak za službenike/ce lokalnih uprava u Kolašinu.

### **Razvoj infrastrukture i promocije:**

- postavljeno 12 parkinga za bicikla na ključnim lokacijama;
- održane promotivne biciklističke vožnje sa preko 90 učesnika/ca;
- realizovan nagradni konkurs za učenike/ce osnovnih škola sa vrijednim nagradama.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Realizacijom ovog projekta povećan je nivo svijesti o održivoj mobilnosti i biciklizmu kao alternativni tradicionalnim oblicima prevoza. Postavljena infrastruktura i izrađene strategije doprinijele su dugoročnoj održivosti rezultata, a lokalne zajednice su osnažene za dalji razvoj i promociju biciklizma. Projektne aktivnosti su značajno unaprijedile ekološku svijest i podržale lokalni turizam kroz promociju cikloturizma.



# Lokalna uprava na dlanu

**Projekat realizovala:** NVO ALFA Centar

**Partneri na projektu:** Medija tim, SOS telefon Nikšić, Ekološki pokret Ozon, Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju – UZPD i Biznis centar

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** U Nikšiću je nizak nivo transparentnosti rada lokalne uprave i nedovoljna uključenost građana/ki u proces donošenja odluka. OCD imaju ograničene kapacitete za praćenje i kontrolu rada javnih institucija, pa ovaj projekat ima za **CILJ** povećanje transparentnosti rada lokalne samouprave i jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva (OCD) i građana/ki Nikšića kroz razvoj digitalne platforme i mobilne aplikacije za praćenje rada lokalnih vlasti.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Jačanje kapaciteta OCD:

- održane obuke za 6 OCD iz Nikšića u oblasti monitoringa rada lokalne samouprave;
- kreiran i javno predstavljen evaluacioni izvještaj o radu lokalne samouprave u 6 ključnih oblasti.

### Razvoj digitalne platforme i mobilne aplikacije:

- kreirana platforma "Lokalna uprava na dlanu" koja omogućava građanima/kama direktnu komunikaciju sa lokalnim funkcionerima.

- razvijena mobilna aplikacija za Android uređaje.

### Informisanje javnosti:

- organizovana konferencija za medije za predstavljanje rezultata i platforme;
- intenzivna promocija rezultata putem društvenih mreža, medija i lokalnih događaja.

### Učešće građana/ki:

- organizovane fokus grupe sa predstavnicima/cama mjesnih zajednica za prilagođavanje platforme korisničkim potrebama.

## UTICAJ PROJEKTA

Kroz realizaciju ovog projekta unaprijeđena je transparentnost rada lokalne samouprave u Nikšiću i povećan nivo građanskog aktivizma. Razvijeni alati osigurali su dugoročnu održivost rezultata, dok su OCD osnažene za aktivnije uključivanje u procese donošenja odluka i kontrolu javnih institucija. Istovremeno, digitalne inovacije pružaju građanima/kama veći uvid u rad vlasti i olakšavaju komunikaciju.

# Digitalni kompas za zapošljavanje

Projekat realizovala: NVO Interlingua

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Mladi u Crnoj Gori suočavaju se s nedovoljno kvalitetnim obrazovnim sistemom, slabom pripremom za tržište rada i ograničenim mogućnostima za neformalno obrazovanje koje bi povećalo njihove vještine i zapošljivost. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** unaprijeđenje kvaliteta obrazovnih politika kroz jačanje kapaciteta mladih, njihovo aktivno učešće u donošenju odluka i promociju neformalnog obrazovanja kao dopune formalnom obrazovanju.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Oснаživanje mladih kroz edukaciju:

- održane radionice i seminari sa fokusom na ključne životne vještine i aktivno građanstvo;
- učestvovalo preko 150 mladih iz različitih regiona.

### Razvoj obrazovnih alata:

- kreirana online platforma za razmjenu resursa i materijala za neformalno obrazovanje;

- kreiran i publikovan priručnik za mlade o njihovim pravima u obrazovnom procesu.

### Unaprijeđenje obrazovnih politika:

- organizovani okrugli stolovi i konferencije sa donosiocima odluka, OCD i mladima;
- dostavljene preporuke za reforme obrazovanja Ministarstvu prosvjete.

### Podizanje nivoa svijesti:

- Sprovedena medijska kampanja na društvenim mrežama o važnosti neformalnog obrazovanja.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je doprinio povećanju svijesti mladih o njihovim pravima i ulozu u donošenju odluka, osnažio prilike za njihovo učešće u procesu reformi obrazovanja i pružio važne osnove za dalji razvoj obrazovnih politika prilagođenih potrebama tržišta rada. Razvijeni alati i kapaciteti obezbijedili su dugoročnu održivost rezultata projekta.

# Vidim umjetnika! Slutim bolje društvo

**Projekat realizovalo:** Udruženje likovnih umjetnika Crne Gore

**Saradnici na projektu:** Fakultet likovnih umjetnosti Univerziteta Crne Gore, JU Centar za djelatnosti kulture Bijelo Polje i JU Muzej i galerija Tivat

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Mladi umjetnici/e u Crnoj Gori suočavaju se s ograničenim mogućnostima za promociju i podršku, dok kulturne institucije i obrazovni sistem ne pružaju adekvatne resurse za razvoj nezavisne umjetničke scene. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** promociju mladih umjetnika/ca, jačanje kapaciteta nezavisne kulturne scene i podizanje novia svijesti o značaju umjetnosti u razvoju društva.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Promocija mladih umjetnika/ca:**

- organizovan konkurs na kojem je učestvovalo 35 mladih umjetnika/ca;
- odabrano 10 umjetnika/ca za predstavljanje radova u javnom prostoru;
- producirano 10 umjetničkih djela i pratećih video izjava objavljenih na YouTube kanalu.

### **Jačanje kapaciteta i vidljivosti:**

- organizovana izložba 35 mladih umjetnika/ca u

Umjetničkom paviljonu ULUCG;

- realizovana stručna konferencija "Nezavisna kultura, ovdje i sada", koja je okupila 40 učesnika/ca, uključujući umjetnike/ce, predstavnike/ce institucija i OCD;
- producirana digitalna brošura i reklamni materijali.

### **Saradnja i održivost:**

- ostvarena saradnja sa obrazovnim institucijama i lokalnim kulturnim centrima;
- kreirana platforma za dugoročnu promociju radova i mladih umjetnika/ca.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je ojačao ulogu mladih umjetnika/ca u kulturnom životu Crne Gore, povećao njihovu vidljivost i unaprijedio saradnju između umjetničkih i obrazovnih institucija. Stvoreni alati i uspostavljeni mehanizmi osiguravaju dugoročni doprinos razvoju nezavisne kulturne scene.

# Naučni karavan ka EU – Unaprijeđenje naučne pismenosti mladih u Crnoj Gori

Projekat realizovala: NVO Fondacija za promovisanje nauke – PRONA

## Kratak osvrt na stanje u oblasti kojom se projekt bavi:

Naučnu pismenosti u Crnoj Gori karakteriše nizak nivo primjene STEM pristupa u obrazovanju i ograničena svijest mladih o perspektivama naučnih karijera. Potrebno je unaprijediti infrastrukturu, kontinuirano obučavati nastavni kadar i podsticati mlade na naučno istraživanje kroz inovativne programe i događaje. Stoga je ovaj projekat imao za **CILJ** promociju nauke i unaprijeđenje naučne pismenosti među mladima u Crnoj Gori u skladu sa evropskim standardima.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Putujući naučni karavan:

- organizovan u 10 opština (Herceg Novi, Kotor, Bar, Nikšić, Danilovgrad, Kolašin, Rožaje, Andrijevica, Žabljak i Plužine), sa ukupno 1.072 učenika/ca koji su učestvovali;
- kreirano i podijeljeno 500 edukativnih brošura za učenike/ce i nastavnike/ce, koje promovišu praktičnu primjenu STEM-a;
- angažovano 10 demonstratora/ki, koji su prikazali eksperimente iz oblasti fizike, hemije, biologije i elektronike.

### Radionice za nastavnike/ce:

- održane 3 dvodnevne obuke za nastavnike/ce iz 3 regije Crne Gore, na kojima je učestvovalo 28 nastavnika/ca;
- razrađen program radionica sa fokusom na primjenu STEM-a u redovnoj nastavi i primjenu Inquiry Science Based Education metodologije.

## Analiza i promocija naučnih politika:

- izrađena sveobuhvatna Analiza primjene nacionalnih programa u oblasti nauke i inovacija;
- organizovan simpozijum i nacionalna konferencija, sa ukupno 76 učesnika/ca iz naučne zajednice, institucija i OCD-a.

## Info centar za mlade:

- uspostavljen STEM Kutak kao info centar za podršku mladima u odabiru STEM karijera, uz održavanje hibridnih sastanaka sa 16 mladih;
- pripremljene informacije o stipendijama, programima razmjene i obrazovnim prilikama u STEM oblastima.

## Promocija projekta:

- dizajniran i ažuriran sajt projekta sa vijestima i zanimljivostima iz svijeta nauke;
- kreirano 5 animacija za promociju nauke, rezultata festivala i nalaza Analize;
- sprovedena medijska kampanja s dosegom od 38.201 korisnika putem društvenih mreža.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je značajno doprinio unaprijeđenju naučne pismenosti među mladima, povećanju interesovanja za STEM obrazovanje i osnaživanju nastavnog kadra za primjenu modernih metoda u nastavi. Uspostavljeni Info centar i naučni karavan osiguravaju dugoročnu promociju nauke i održivi razvoj mladih talenata u Crnoj Gori.



# Muzika za sve! – Jačanje kapaciteta OCD iz oblasti zaštite autorskog i srodnih prava u Crnoj Gori

**Projekat realizovala:** NVO Organizacija za zaštitu prava autora muzike Crne Gore – PAM CG

**Partner na projektu:** NVO STIVI MUZIKA

**Saradnik na projektu:** JU KIC "Budo Tomović"

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Zaštita autorskih prava u Crnoj Gori je nedovoljno razvijena, sa slabom primjenom zakonskih rješenja i ograničenim znanjem autora i korisnika o ovoj temi. Postoji potreba za boljom saradnjom između OCD, državnih institucija i korisnika autorskih prava i zato projekat ima za **CILJ** jačanje kapaciteta OCD iz oblasti zaštite autorskih prava u Crnoj Gori, povećanje nivoa svijesti o važnosti intelektualne svojine i promociju kulturnih i kreativnih industrija.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Povećan nivo svijesti i sprovedena edukacija ciljnih grupa:**

- održana edukativna radionica za mlade autore/ke i muzičare/ke, sa preko 30 učesnika/ca;
- organizovan seminar za korisnike muzičkih djela, uključujući predstavnike/ce institucija i privatnog sektora.

### **Jačanje kapaciteta OCD i institucionalne saradnje:**

- organizovana konferencija o zaštiti

intelektualne svojine uz učešće ključnih aktera/ki iz Crne Gore i regiona;

- razvijena saradnja sa državnim institucijama i pokrenut dijalog o zakonskim rješenjima.

### **Promocija kulturnih i kreativnih industrija:**

- realizovan koncert u KIC "Budo Tomović" sa više od 300 posjetilaca, koji je privukao pažnju medija i muzičke zajednice;
- pokrenuta medijska kampanja o značaju autorskih prava, sa širokim dosegom na društvenim mrežama i u medijima.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je povećao nivo svijesti i znanja o zaštiti autorskih prava, podstakao veće učešće OCD u procesu donošenja odluka i unaprijedio saradnju sa državnim institucijama. Takođe, kulturna i muzička scena su osnažene kroz promociju domaćih talenata i jačanje mreže autora/ki i korisnika autorskih djela. Uspješna realizacija projekta stvorila je temelje za nove inicijative u ovoj oblasti.

# Aktivni mladi za evropske vrijednosti

**Projekat realizovala:** NVO Sociološki centar Crne Gore SOCEN

**Partner na projektu:** NVU Interakcija

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Mladi u Crnoj Gori suočavaju se s nedovoljnom participacijom u donošenju odluka, ograničenim znanjem o javnim politikama i slabim mehanizmima za uključivanje u društvene procese. Omladinske organizacije imaju ograničene kapacitete za efikasno djelovanje. Stoga, ovaj projekat ima za **CILJ** osnaživanje mladih u Crnoj Gori kroz jačanje njihovog društvenog aktivizma, učešće u donošenju odluka i kreiranje omladinskih politika, s fokusom na promociju evropskih vrijednosti.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Jačanje kapaciteta mladih i omladinskih organizacija:**

- organizovano 6 sastanaka sa omladinskim organizacijama u 3 regije Crne Gore;
- realizovane 3 radionice za pisanje javnih praktičnih politika, uz mentorsku podršku stručnjaka/kinja.

### **Publikovanje i promocija analiza:**

- objavljena 3 sažetka javnih politika: "Psihološka podrška u srednjim školama", "Rad tokom studiranja" i "Studentski standard";

- predstavljeni rezultati na nacionalnoj konferenciji, koja je okupila 60 učesnika/ca.

### **Unaprijeđenje znanja o evropskim vrijednostima:**

- organizovane 3 interaktivne radionice o omladinskom aktivizmu i evropskim vrijednostima;
- realizovana dvodnevna škola „Mladi kao kreatori omladinskih politika“.

### **Podizanje nivoa svijesti i promocija rezultata:**

- medijska kampanja sa 21 objavom na društvenim mrežama, 4 TV gostovanja i 10 medijskih članaka;
- organizovan okrugli sto na temu antifašizma i evropskih vrijednosti.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je osnažio kapacitete omladinskih organizacija, kao i mlade za učešće u kreiranju politika, istovremeno promovirajući evropske vrijednosti u crnogorskom društvu. Rezultati, uključujući dokumente koji su doprinosili javnim politikama, omogućili su mladima da aktivno zagovaraju promjene pred donositeljima odluka, stvarajući okvir za buduće projekte i jačanje građanskog aktivizma.

# Zajedno za bistriju i čistiju rijeku Vezišnicu

**Projekat realizovala:** NVO Da zaživi selo

**Partner na projektu:** NVO Legalis

**Saradnici na projektu:** Sekretarijat za stambeno-komunalne poslove, saobraćaj i vode opštine Pljevlja; NVO Informativni centar Pljevlja; i SRK "Lipljen.

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Rijeka Vezišnica, u opštini Pljevlja, prepoznata je kao jedan od najzagađenijih vodotoka u regionu, sa značajnim problemom nelegalnih ispusta otpadnih voda i nedostatkom svijesti među lokalnim stanovništvom o očuvanju životne sredine. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** podizanje svijesti i unaprijeđenje upravljanja komunalnim otpadnim vodama na području sliva rijeke Vezišnice u Pljevljima, kroz izradu katastra nelegalnih ispusta, edukaciju građana i promociju održivih praksi.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Izrada katastra nelegalnih ispusta:

- identifikovano 85 nelegalnih ispusta komunalnih otpadnih voda na dužini od 12 km;
- katastar predat nadležnim sekretarijatima u Opštini Pljevlja, koji su pokrenuli mjere za rješavanje problema.

### Edukacija i podizanje nivoa svijesti:

- izrađeno i distribuirano 200 edukativnih brošura i 1000 lifleta o problemu otpadnih voda;
- anketirano 100 domaćinstava radi prikupljanja informacija i edukacije stanovništva.

### Medijske i promotivne aktivnosti:

- produciran i emitovan dokumentarni film "Vezišnica – rijeka ili kolektor!?" na YouTube kanalu i lokalnim medijima;
- organizovana ekološka akcija čišćenja izletišta Perova luka, sa 35 učesnika/ca, uključujući osnovce/ke i volontere/ke.

### Predavanja i javne diskusije:

- održan okrugli sto sa predstavnicima/cama lokalnih vlasti, inspekcija i NVO sektora, na kojem su predstavljeni rezultati projekta i planovi za dalje djelovanje.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je značajno unaprijedio nivo svijesti među lokalnim stanovništvom i relevantnim institucijama o problemu upravljanja komunalnim otpadnim vodama u opštini Pljevlja. Predati katastar poslužio je kao osnova za brojne inicijative, poput nabavke 85 bioprečišćivača za domaćinstva, a što osigurava nastavak aktivnosti i dugoročnu održivost rezultata. Rijeka Vezišnica je postala simbol odgovornog odnosa prema životnoj sredini.

# Mediji za odgovorno društvo

**Projekat realizovala:** NVO Medijska asocijacija Jugoistočne Evrope (MAJE)

**Partneri na projektu:** Institut za medije Crne Gore (IMCG) i Društvo profesionalnih novinara Crne Gore (DPNCG)

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** U medijskom prostoru Crne Gore često se javljaju sadržaji koji sadrže govor mržnje, diskriminaciju i dezinformacije. Novinari i medijski radnici suočavaju se sa napadima i nedovoljnom institucionalnom zaštitom, dok mladi gube povjerenje u tradicionalne medije zbog nedostatka kvalitetnog sadržaja. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** unaprijeđenje medijskog izvještavanja i povećanje nivoa svijesti o problemima govora mržnje i diskriminacije, uz jačanje kapaciteta novinara i medijskih radnika u Crnoj Gori.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Analize i obuke:

- izrađena analiza "Etičke dileme u izvještavanju", koja se fokusira na govor mržnje prema ženama, LGBTQ populaciji i Romima;
- organizovane 3 obuke za 73 novinara/ke u centralnom, južnom i sjevernom regionu Crne Gore.

### Podrška novinarima/kama:

- realizovano 40 psiholoških seansi za 20 novinara/ki i 3 psihodrame;
- izrađena analiza postupanja institucija u slučajevima napada na novinare.

### Kampanje i edukacija:

- sprovođenje medijske kampanje o govoru mržnje putem društvenih mreža i tradicionalnih medija;
- proizvedene četiri edukativne reklame i emitovane na društvenim mrežama, dosežući preko 100.000 pregleda.

### Istraživanje o medijskom sadržaju za mlade:

- sprovedene 2 ankete javnog mnjenja i četiri fokus grupe o preferencijama mladih u informisanju;
- realizovane 2 obuke za medije o kreiranju inovativnog sadržaja za mlade uz mentorsku podršku.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je unaprijedio kapacitete novinara/ki i medijskih kuća za prepoznavanje i smanjenje govora mržnje, pružio podršku novinarima/kama u suočavanju sa profesionalnim izazovima i uticao pozitivno na kvalitet medijskog sadržaja za mlade. Kampanje su značajno doprinijele povećanju svijesti o problemima diskriminacije, a razvijeni alati i istraživanja postavili su temelje za dalji rad u ovoj oblasti.

# Za integritet zapošljavanja u javnom sektoru

Projekat realizovala: NVO Institut alternativa

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Zapošljavanje u javnom sektoru Crne Gore karakterišu koruptivne prakse, politički uticaji i nedostatak transparentnosti. Loša regulativa i neprimjena zakona otežavaju borbu protiv ovih problema, dok svijest građana i građanki o njihovim pravima ostaje niska. Ovaj projekat ima za **CILJ** da doprinese borbi protiv korupcije i političkog klijentelizma prilikom zapošljavanja u javnom sektoru kroz izradu interaktivne mape rizika, promociju antikoruptivnih mehanizama i osnaživanje građanskog aktivizma.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Mapiranje rizika i analiza:

kreirana interaktivna mapa rizika od korupcije u zapošljavanju, dostupna na sajtu [mapa-rizika.me](http://mapa-rizika.me); izrađena analiza „Ni klijent, ni gazda!“ sa 23 preporuke za unaprijeđenje praksi zapošljavanja.

### Edukacija i dijalog:

- održane 3 fokus grupe sa 24 učesnika/ce iz nevladinog sektora, medija i sindikata;
- organizovana radionica za 20 novinara/ki i aktivista/kinja o koruptivnim praksama, sa prosječnom ocjenom kvaliteta 4,92;

- dvodnevni forum u Budvi okupio 58 učesnika/ca iz različitih društvenih sektora.

### Kampanja i vidljivost:

- sprovedena kampanja „Ni klijent, ni gazda!“ sa 63 objave i 75 vizuala na društvenim mrežama, uz prosječni doseg od 19.088 korisnika po objavi;
- producirano 10 video animacija o rizicima korupcije.

### Inicijative:

- Podnijeto pet inicijativa za inspekcijski nadzor zapošljavanja i dobijena četiri odgovora nadležnih institucija.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je unaprijedio transparentnost zapošljavanja u javnom sektoru, osnažio građanski aktivizam i podstakao dijalog između institucija i civilnog društva. Razvijeni alati i preporuke omogućavaju održivost rezultata, dok interaktivna mapa rizika ostaje ključni resurs za praćenje i prevenciju korupcije u ovoj oblasti. Deklaracija o borbi protiv političkog klijentelizma prikuplja podršku, doprinoseći jačanju vladavine prava u Crnoj Gori.

# Ka društveno odgovornom lokalnom budžetiranju

**Projekat realizovala:** NVO Forum za razvoj demokratije

**Partner na projektu:** NVO Udica

**Saradnik na projektu:** D.O.O. Pljevaljske novine

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Lokalne samouprave u Crnoj Gori suočavaju se s izazovima u transparentnosti budžetskih procesa, nedovoljnom uključenosti građana i građanki i ograničenim kapacitetima za efikasan monitoring i kontrolu javnih finansija. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** unaprijeđenje transparentnosti i kvaliteta budžetskog procesa na lokalnom nivou u opštinama Bijelo Polje, Pljevlja i Berane, osnaživanje građana i građanki za učešće u budžetskom procesu i promociju građanskog nadzora.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Istraživanje i analize:**

- sprovedeno istraživanje kvaliteta budžetskog procesa u tri sjeverne opštine za posljednjih pet godina;
- izrađena publikacija „Kroz lavirinte lokalnih budžeta“ sa ključnim nalazima, uključujući analizu prakse planiranja i realizacije budžeta.

### **Građanski vodiči:**

- kreirani vodiči o budžetima za građane

Bijelog Polja i Berana, s fokusom na ključne informacije za bolje razumijevanje lokalnih budžeta.

### **Edukacija i informisanje:**

- organizovan trening o javnim finansijama za predstavnike NVO sektora;
- produciran i emitovan video spot o značaju budžetskog kalendara i građanskog učešća;
- održane 3 javne tribine za građane/ke u ciljnim opštinama, gdje su predstavljeni rezultati istraživanja.

### **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je doprinio podizanju nivoa svijesti građana i građanki o važnosti budžetskog procesa i njihovoj ulozi u praćenju rada lokalnih vlasti. Izrađene publikacije i održane edukacije omogućile su jačanje kapaciteta lokalnih zajednica za građanski nadzor i uticala na povećanje transparentnosti rada lokalnih samouprava. Povećano je i učešće građana/ki i NVO sektora u pitanjima od javnog interesa, što doprinosi dugoročnoj održivosti projekta i demokratizaciji lokalnih budžetskih praksi.



# Za zdravije zdravstvo!

**Projekat je realizovao:** NVO Centar za monitoring i istraživanje CeMI

**Partner na projektu:** NVO Bonum

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Zdravstveni sistem u Crnoj Gori suočava se s izazovima poput korupcije, niske svijesti pacijenata o pravima, neefikasnosti u radu zdravstvenih ustanova i neadekvatnog odgovora na potrebe pacijenata. Ova projekat zato ima za **CILJ** unaprijeđenje sistema zdravstvene zaštite u Crnoj Gori kroz analizu rada zdravstvenih ustanova, osnaživanje prava pacijenata, smanjenje korupcije u zdravstvu i podizanje svijesti građana o njihovim pravima.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Analiza i predlozi za unaprijeđenje:**

- sprovedena analiza 26 zdravstvenih ustanova, sa detaljnim uvidom u 30 pravnih dokumenata;
- izrađena studija sa 22 konkretne preporuke za unaprijeđenje sistema zdravstvene zaštite.

### **Osnaživanje građana i građanki i promocija prava pacijenata:**

- organizovane 5 fokus grupa sa pacijentima i 10 intervju sa zdravstvenim radnicima;
- kreirano i distribuirano 50 promotivnih postera u zdravstvenim ustanovama;
- medijska kampanja dosegla više od

450.000 građana i građanki, uključujući TV gostovanja i društvene mreže.

### **Mobilna aplikacija za prijavu korupcije:**

- razvijena i unaprijeđena aplikacija za anonimne prijave korupcije, dostupna za Android, iOS i web korisnike;
- prijavljeno 39 slučajeva korupcije, od kojih su 11 proslijeđeni nadležnim institucijama.

### **Zagovaranje i saradnja:**

- organizovan okrugli sto sa 54 učesnika/ca, uključujući donosioce odluka i predstavnike/ce zdravstvenih ustanova;
- održano 10 formalnih sastanaka sa ključnim zainteresovanim stranama u zdravstvu.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je doprinio boljem razumijevanju problema u zdravstvenom sistemu i podstakao dijalog o potrebnim reformama. Građani i građanke su osnaženi da koriste mehanizme prijave korupcije, dok su zdravstvene ustanove motivisane za transparentniji rad. Preporuke iz studije i dalje služe kao vodič za unaprijeđenje politika i procedura u zdravstvu Crne Gore.

# STOP seksizmu u Crnoj Gori

Projekat je realizovao: NVO Institut za pravne studije IPLS

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Seksizam u Crnoj Gori često nije prepoznat kao problem u društvu i zakonodavnom okviru. Postojeće zakonske mjere nisu adekvatne za kriminalizaciju seksističkog govora mržnje, dok svijest o ovom pitanju ostaje na niskom nivou u javnim institucijama i širem društvu. Stoga, projekat ima za **CILJ** podizanje svijesti i unaprijeđenje zakonodavnog okvira kako bi se efikasno eliminisao seksizam i govor mržnje na osnovu pola u Crnoj Gori. Projekat je kombinovao istraživačke aktivnosti i javno zagovaranje radi izmjene zakonodavnog okvira i jačanja kapaciteta relevantnih institucija.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Pravna analiza i preporuke:

- izvršena analiza zakonodavnog okvira sa prijedlogom izmjena za kriminalizaciju seksističkog govora mržnje;
- predložene izmjene Krivičnog zakonika, Zakona o zabrani diskriminacije i medijskih zakona u skladu s preporukama Savjeta Evrope.

### Smjernice za instituciju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda:

- izrađene i usvojene smjernice za eliminaciju seksizma u radu institucije Ombudsmana;

- postavljena osnova za buduću primjenu sličnih smjernica u drugim državnim institucijama.

### Podizanje nivoa svijesti:

- organizovana završna konferencija sa više od 20 učesnika/ca, uključujući predstavnike/ce institucija, NVO i medija;
- realizovana medijska kampanja i objavljeno više članaka u cilju povećanja nivoa svijesti javnosti.

### Jačanje saradnje sa institucijama:

- uspostavljena radna grupa sa predstavnicima Ombudsmana i pravnim ekspertima/kinjama;
- organizovani sastanci s Ministarstvom pravde, Ministarstvom ljudskih prava i institucijom Ombudsmana radi pokretanja zakonskih inicijativa.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je doveo do institucionalizacije borbe protiv seksizma kroz usvajanje smjernica i povećao spremnost institucija za izmjene zakona. O snažena je svijest o problemu seksizma u društvu, dok su predložene izmjene zakonodavnog okvira dale smjernice za dugoročne reforme. Povećana je i vidljivost ovog pitanja u medijima i među ključnim akterima/kama u društvu.

# Šejla – priča o tragičnoj sudbini koja se mogla spriječiti

Projekat je realizovalo: NVU Arlekin

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici predstavljaju ozbiljan problem u crnogorskom društvu. Nedovoljno efikasni mehanizmi prevencije nasilja i nedostatak svijesti javnosti ukazuju na potrebu za edukacijom i osnaživanjem institucija i građana u ovoj oblasti. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** podizanje svijesti o prevenciji rodno zasnovanog i porodičnog nasilja u Crnoj Gori kroz produkciju dokumentarnog filma i kampanju za edukaciju i mobilizaciju javnosti, posebno mladih.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Produkcija dokumentarnog filma:

- produciran kratkometražni dokumentarni film o Šejli, žrtvi nasilja, koji uključuje svjedočanstva porodice, prijatelja, medija i OCD aktivnih u prevenciji nasilja;
- film je podržan originalnom muzičkom kompozicijom i postprodukcijom standardima visokog kvaliteta.

## Kampanja za podizanje svijesti:

- organizovana pretpremijera filma u Evropskoj kući u Podgorici, uz prateću panel diskusiju sa ključnim akterima/kama, uključujući predstavnike/ce institucija, NVO i medija;
- medijska i kampanja na društvenim mrežama sa više od 40.000 pregleda objava i značajnim interesovanjem građana/ki.

## Edukacija mladih:

- pokrenuta inicijativa za prikazivanje filma u srednjim školama i šira distribucija kroz regionalne i međunarodne festivale.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je snažno uticao na svijest javnosti i donosilaca odluka o značaju pravovremene prevencije nasilja. Film je kao medijum prijemčiv za edukaciju i jačanje empatije, čime doprinosi dugoročnom cilju unaprijeđenja institucionalnih mehanizama i društvene odgovornosti u borbi protiv nasilja. Projekat je podstakao i mlade na aktivnije zalaganje za nenasilje i jačanje društvene solidarnosti.

# Povjerenje u društveni sistem - snaga građana

**Projekat realizovala:** NVO Crnogorska Fondacija za HIV i virusne hepatitise

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Osobe koje žive sa HIV-om suočavaju se sa diskriminacijom, stigmom i povredama prava na privatnost. Nedovoljna edukacija zdravstvenih radnika i šire javnosti doprinosi održavanju predrasuda, dok pravni okvir zahtijeva dalja unapređenja u zaštiti prava pacijenata. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** unaprijeđenje ljudskih prava osoba koje žive sa HIV-om kroz jačanje kapaciteta OCD, edukaciju zdravstvenih radnika i promociju destigmatizacije u Crnoj Gori.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Edukacija zdravstvenih radnika/ca i predstavnika/ca NVO sektora:**

- održane obuke za 40 zaštitnika prava pacijenata i predstavnika/ca NVO sektora, sa fokusom na destigmatizaciju i jačanje kapaciteta, a rezultati evaluacija ukazuju na značajan porast znanja.

### **Analiza i preporuke:**

- izrađena analiza protokola za čuvanje povjerljivih podataka osoba koje žive sa HIV-om, sa konkretnim preporukama za unaprijeđenje sistema;
- prezentacija analize i preporuka kroz okrugli sto i stručne debate sa ključnim akterima.

## **Kampanja za podizanje svijesti:**

- kampanja „U=U“ (nedetektovan virus = neprenosiva infekcija) sprovedena putem društvenih mreža, billborda i murala, dostigavši preko 480.000 pregleda na digitalnim platformama;
- distribuirano 60.000 poruka putem Vibera i postavljen mural u Podgorici sa preventivnom porukom.

## **Jačanje saradnje i umrežavanje:**

- potpisani memorandumi o saradnji sa zdravstvenim institucijama i nevladinim organizacijama;
- intenzivirani kontakti sa lokalnim vlastima radi rješavanja administrativnih prepreka.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je unaprijedio svijest javnosti o pravima osoba koje žive sa HIV-om, osnažio zdravstvene radnike/ce i OCD za bolje pružanje usluga i smanjio stigmatu u društvu. Preporuke za unaprijeđenje zakonskog okvira i edukativni materijali doprinose održivosti rezultata. Kampanja „U=U“ značajno je povećala vidljivost i razumijevanje HIV-a u crnogorskom društvu.

# #NekSeČujeGlasMladihRomaiEgipćana!

Projekat je realizovala: NVO Centar za afirmaciju RE populacije - CAREP

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Mladi iz RE zajednice suočavaju se s brojnim izazovima, uključujući marginalizaciju, nedostatak socijalne uključenosti i ograničen pristup obrazovanju i zaposlenju. Ovo doprinosi njihovoj slaboj integraciji i ograničenim mogućnostima za aktivno učešće u društvu. Zato projekat ima za **CILJ** osnaživanje mladih Roma i Egipćana (RE populacije) u Crnoj Gori kroz edukaciju, aktivizam i socijalnu inkluziju, s fokusom na smanjenje etničke distance i povećanje međusobne solidarnosti.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Edukacija i osnaživanje mladih:

- organizovana 2 dvodnevna treninga o aktivizmu i volonterizmu za 21 mladog učesnika/cu iz Nikšića i Bara;
- realizovana "Škola aktivizma" sa 3 jednodnevne radionice i dvodnevni seminarom, uključujući 26 mladih iz RE i većinske populacije.

### Volonterske akcije:

- sprovedene volonterske akcije pošumljavanja u Nikšiću i Baru, uključujući 21 mladog učesnika/cu, što je doprinijelo podizanju

ekološke svijesti i zajedničkom radu mladih iz različitih zajednica.

### Forum teatar:

- organizovana 2 forum teatra na teme svakodnevnih problema mladih iz RE zajednice, uz učešće više od 120 osoba, uključujući mlade i predstavnike/ce lokalnih institucija.

### Javna kampanja:

- sprovedena kampanja "Barijere (ne)postoje" sa ciljem smanjenja etničke distance, uključujući distribuciju informativnih materijala, performanse i saradnju sa lokalnim vlastima.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je doprinio povećanju svijesti o pravima i potrebama RE populacije, osnažio mlade za aktivno učešće u društvenim procesima i dao neke od modela za dugoročnu socijalnu inkluziju. Aktivnosti su rezultirale jačanjem kapaciteta mladih iz RE zajednice i smanjenjem socijalne distance između zajednica. Projekat je, takođe, ukazao na potrebu za kontinuiranom podrškom u primorskim opštinama gdje je učešće mladih iz RE populacije bilo slabije.

# EVORRA – Evropske integracije za održivi ruralni razvoj

Projekat je realizovala: NVO Mreža za ruralni razvoj Crne Gore

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Ruralni razvoj u Crnoj Gori suočava se sa ograničenim kapacitetima OCD za participaciju u kreiranju i primjeni politika, nedovoljnom podrškom lokalnih zajednica i nedostatkom umreženosti aktera ruralnog razvoja, pa projekat ima za **CILJ** jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva (OCD) u Crnoj Gori za kreiranje i sprovođenje politika ruralnog razvoja usklađenih sa evropskim standardima i Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU.

## REZULTATI I OSTVARENJA

**Uspostavljanje prve kancelarije OCD za ruralni razvoj:**

- Rural hub otvoren u Nikšiću kao co-working prostor i centar za podršku OCD;
- organizovan prvi Ruralni parlament Crne Gore sa 300 učesnika/ca, uključujući predstavnike/ce institucija, lokalnih zajednica i međunarodnih organizacija.

**Unaprijeđenje kapaciteta OCD:**

- realizovano 5 treninga na teme javnog zagovaranja, LEADER i LAG pristupa, istraživanja i analize, upravljanja projektnim

ciklusom i finansijskog izvještavanja;

- ukupno 22 OCD unaprijedile kapacitete u navedenim oblastima.

**Uspostavljanje lokalnih akcionih grupa (LAG):**

- kreirane 4 LAG inicijative: Boka, Župa u srcu, Sinjajevina i Gorska vila;
- izrađene 4 lokalne strategije razvoja sa stručnom podrškom.

**Komunikacija i vidljivost:**

- kreirani kanali komunikacije (Facebook, Instagram, web stranica);
- sprovedene kampanje i promotivne aktivnosti povećale vidljivost i uključile širu zajednicu.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je doprinio jačanju OCD za aktivnije učešće u politikama ruralnog razvoja, povezivanju lokalnih aktera i promociji ruralnih zajednica. Otvoreni Rural hub i formirane LAG inicijative osiguravaju održivost postignutih rezultata i dalje unaprijeđenje ruralnih područja u skladu sa evropskim standardima.



# Identifikacija i analiza: "Ulcinjnska Maslinada i uvala Valdanos – zaštita prirodnog i kulturološkog nasljeđa-pejzaža"

Projekat realizovala: Asocijacija Dr. Martin Scheneider Jacoby – MSJA

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Ulcinjnska Maslinada i uvala Valdanos suočene su s ozbiljnom ugroženošću prirodnog i kulturnog nasljeđa. Projekat je usmjeren na jačanje kapaciteta lokalnih aktera za uspostavljanje i upravljanje zaštićenim područjima. Aktivnosti obuhvataju edukaciju, izradu strateških dokumenata i jačanje svijesti o značaju očuvanja ovog prostora. Zato projekat ima za **CILJ** jačanje kapaciteta OCD i lokalne samouprave za zaštitu prirodnog i kulturnog pejzaža, povećanje svijesti o značaju očuvanja maslinade i promociju evropskih standarda u zaštiti prirode i kulturnog nasljeđa.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Ojačani kapaciteti OCD-a i lokalnih vlasti za uspostavljanje i upravljanje zaštićenim područjima:

- realizovane obuke za predstavnike/ce lokalne samouprave i OCD;

- izrađen priručnik za zaštitu područja;
- ozrađena Studija kulturnog pejzaža Ulcinjske Maslinade i uvale Valdanos.

### Povećan nivo javne svijesti o značaju očuvanja maslinade kao ekološkog, kulturnog i turističkog dobra:

- organizacija međunarodne konferencije;
- kontinuirane promotivne aktivnosti;
- distribucija štampanih i elektronskih materijala.

## UTICAJ PROJEKTA

Projektne aktivnosti značajno su unaprijedile svijest građana i građanki i osnažile saradnju između lokalnih institucija, OCD-a i relevantnih aktera. Obezbijeđena je osnova za buduće upravljanje i zaštitu ovih područja, što će doprinijeti ekološkoj i kulturnoj održivosti regiona.

# OCD za inkluzivniji, transparentniji i „zeleniji“ Program ekonomskih reformi

**Projekat realizovao:** Institut za strateške studije i projekcije (ISSP)

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Nizak je nivo svijesti o značaju Programa ekonomskih reformi (PER) i nedovoljno su uključene organizacije civilnog društva u proces kreiranja i praćenja reformi. Lokalne samouprave nisu adekvatno informisane o PER-u, a nedostatak saradnje sa civilnim sektorom dodatno otežava implementaciju reformi. Postoji izražena potreba za intenzivnijim javnim dijalogom i jačanjem kapaciteta svih relevantnih aktera. Zato projekat ima za **CILJ** osnaživanje OCD-a da postanu aktivni učesnici/e u kreiranju, implementaciji, kontroli i „ozelenjavanju“ PER-a, podržavajući proces evropskih integracija Crne Gore.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Edukacija i osnaživanje OCD-a:**

- organizovano 6 dvodnevni obuka za predstavnike OCD-a iz 13 opština, na kojima je sudjelovalo 47 učesnika/ca;
- razvijene dvije publikacije:
  - *“Uloga OCD-a u Programu ekonomskih reformi”*,
  - *“Primjeri dobre prakse – Program ekonomskih reformi u regionu”*.

### **Javne debate i konsultacije:**

- održano 6 konsultativnih sastanaka i 6 javnih debata u 6 opština, čime su uključeni predstavnici/ce lokalnih samouprava, OCD-a i građana/ki;
- podstaknuta diskusija između civilnog sektora i lokalnih vlasti, što je doprinijelo boljem razumijevanju i uključivanju u PER procese.

### **Promotivne aktivnosti i digitalna platforma:**

- kreirano 10 infografika, 3 podcast epizode i 2 promotivna videa, koji su aktivno distribuirani putem društvenih mreža i web stranica;
- uspostavljen poseban odjeljak na web stranici ISSP-a za promociju aktivnosti i informisanje javnosti o PER-u.

### **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je osnažio svijest o PER-u među OCD-ima, lokalnim vlastima i građanima/kama, čime je povećana njihova uloga u reformskim procesima. Inicijative javnog dijaloga i promocija PER-a omogućile su bolje razumijevanje koristi ovog programa za građane/ke Crne Gore, dok su uspostavljene platforme osigurale održivost za daljnju interakciju civilnog sektora i donosioca odluka.

# Partnerstvo za lokalnu demokratiju

Projekat realizovala: NVO Aktivna zona

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Stanje u oblasti lokalne demokratije u Crnoj Gori obilježava nizak nivo učešća građana/ki u procesima donošenja odluka. Nedovoljna transparentnost i ograničena primjena postojećih mehanizama otežavaju saradnju između lokalnih vlasti i civilnog sektora. Potrebno je unaprijediti kapacitete lokalnih nevladinih organizacija i građanskih inicijativa kako bi se postigli bolji rezultati u oblasti participativne demokratije. Zato projekat ima za **CILJ** doprinos razvoju lokalne demokratije kroz unapređenje učešća građana i OCD-a u radu i praćenju rada lokalnih samouprava.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Unaprijeđeni mehanizmi za učešće građana u donošenju odluka:

- kreirano i objavljeno 12 preporuka za unapređenje građanskog učešća;
- izrađen Indeks otvorenosti i transparentnosti lokalnih samouprava.

### Povećan stepen korišćenja mehanizama građanskog učešća i jačanje odnosa između OCD-a i lokalnih vlasti:

- organizovan trodnevni Festival lokalne demokratije sa preko 90 učesnika/ca, uključujući predstavnike OCD-a, lokalnih vlasti i međunarodnih organizacija.

### Jačanje kapaciteta lokalnih OCD-a:

- Realizovana dva trodnevna modula obuke za 17 predstavnika/ca lokalnih OCD-a u manje razvijenim opštinama (Berane i Cetinje).

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je doprinio povećanju svijesti o značaju lokalne demokratije i transparentnosti. Uvođenje inovativnih modela, poput Festivala lokalne demokratije, omogućilo je umrežavanje i razmjenu iskustava između OCD-a i lokalnih vlasti. Kroz obuke i istraživanja, projekt je značajno unaprijedio kapacitete OCD-a za sudjelovanje u lokalnim procesima i promociju građanskih prava.

# SCREENING

Projekat realizovala: Organizacija KOD

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Nizak nivo transparentnosti i odgovornosti u radu institucija otežava borbu protiv korupcije i unaprijeđenje vladavine prava. Politička i institucionalna nestabilnost dodatno usporavaju reformske procese i povećavaju nepovjerenje građana i građanki u institucije. Potrebno je značajno unaprijediti pristup informacijama i otvorenost institucija prema javnosti radi jačanja demokratije i pravne države. Zato projekat ima za **CILJ** poboljšanje kontrole rada institucija kroz povećanje transparentnosti i odgovornosti, te podizanje nivoa svijesti javnosti o vladavini prava i borbi protiv korupcije.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Pristup informacijama i analiza rada institucija:

- prikupljena dokumentacija kroz 15 zahtjeva za slobodan pristup informacijama;
- detaljno analiziran rad zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, sa fokusom na nezakonitosti i koruptivne prakse.

### Edukacija i podizanje nivoa svijesti javnosti:

- snimljen dokumentarni serijal od 6 epizoda, koji je na društvenim mrežama pregledalo preko pola miliona korisnika;
- pripremljena i distribuirana brošura sa ključnim nalazima istraživanja relevantnim institucijama i organizacijama.

### Promocija transparentnosti i odgovornosti:

- pitanja transparentnosti, odgovornosti i borbe protiv korupcije promovisana kroz emisije i društvene mreže, čime je projekt doprinio boljem informisanju građana i građanki.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je značajno doprinio povećanju svijesti javnosti o problemima u radu unutar institucija vlasti kao i o važnosti borbe protiv korupcije i unaprijeđenja transparentnosti i odgovornosti. Emitovanje serijala i distribucija brošura rezultirali su boljim informisanjem javnosti i podsticanjem dijaloga o demokratskim reformama. Iako se suočio s izazovima u vidljivosti na nacionalnim televizijama, projekt je postigao široku publiku putem online platformi i lokalnih medija.

# Prava LGBTIQ+ osoba – od strateških rješenja do praktične primjene zakona

Projekat realizovala: NVO Crnogorska LGBTIQ asocijacija Kvir Montenegro

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Prava LGBTIQ+ osoba u Crnoj Gori obilježava nizak nivo društvene prihvaćenosti i vidljivosti, uz prisutnu diskriminaciju i nasilje. Implementacija strateških i zakonskih rješenja, poput Zakona o životnom partnerstvu, suočava se s kašnjenjima i ograničenjima u primjeni. Postoji izražena potreba za unaprijeđenjem institucionalne podrške i jačanjem građanskog aktivizma kako bi se osigurala ravnopravnost i poštovanje ljudskih prava. Zato projekat ima za **CILJ** doprinos unapređenju kvaliteta života LGBTIQ+ osoba u Crnoj Gori kroz promociju ljudskih prava i osiguranje adekvatne primjene zakonskih i strateških okvira.

## REZULTATI OSTVARENJA

### Analiza i praćenje strateškog i zakonodavnog okvira:

- monitoring Strategije za unaprijeđenje kvaliteta života LGBTI osoba 2019–2023;
- Analiza primjene Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola.

### Dijalog i saradnja sa institucijama i političkim akterima:

- organizovana nacionalna konferencija o položaju LGBTIQ+ osoba u Crnoj Gori;

- okrugli sto sa predstavnicima/cama političkih partija na temu unaprijeđenja prava LGBTIQ+ zajednice.

### Vidljivost i aktivizam:

- organizovan Montenegro Prajd 2023 i Neđelja ponosa;
- tri akcije vidljivosti mladih LGBTIQ+ osoba, uključujući i kreiranje informatora i online stikera.

### Pravna pomoć za LGBTIQ+ zajednicu:

- uspostavljena i realizovana besplatna pravna pomoć za LGBTIQ+ osobe.

### Edukacija i osnaživanje mladih za aktivizam:

- više od 20 mladih prošlo obuku za zagovaranje prava LGBTIQ+ zajednice.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je značajno doprinio podizanju svijesti o pravima LGBTIQ+ osoba i jačanju kapaciteta zajednice za zagovaranje njihovih prava. Ključne aktivnosti, poput monitoringa i izrade preporuka, unaprijedile su zakonodavni okvir i povećale razumijevanje potreba LGBTIQ+ zajednice od strane institucija. Događaji poput *Montenegro Prajda* i *Neđelje ponosa* osigurali su širu vidljivost zajednice i dodatnu podršku javnosti.

# Građanski i volonterski – rodno-aktivno za Ulcinj!

**Projekat realizovalo:** NVU Punta institut

**Saradnici na projektu:** NVO Dulcinea, Opština Ulcinj

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Mjesne zajednice u opštini Ulcinj karakteriše niska funkcionalnost i pasivnost u radu, uz nedovoljno učešće građana i građanki u procesima donošenja odluka. Rodne politike su sprovedene sporadično, sa značajnim raskorakom između strategija, zakona i njihove primjene u praksi. Potrebno je jačanje građanskog aktivizma, volonterizma i principa rodne ravnopravnosti kroz bolje uključivanje mjesnih zajednica i žena u lokalne procese odlučivanja. Zato projekat ima za **CILJ** unaprijeđenje građanskog aktivizma i rodne ravnopravnosti kroz jačanje uloge mjesnih zajednica i promociju volonterizma u opštini Ulcinj.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Povećana transparentnost rada mjesnih zajednica:**

- potpisan Memorandum o saradnji sa Opštinom Ulcinj;
- izrađene dvije publikacije: analiza rada mjesnih zajednica i analiza sprovođenja rodnih politika.

### **Osnaživanje žena za aktivizam:**

- održana 2 predavanja za preko 80 žena o rodnoj ravnopravnosti;

- organizovane 2 obuke za 40 žena iz lokalnih zajednica i 18 žena iz političkih partija;
- formirana neformalna mreža žena iz javnog života i mjesnih zajednica.

### **Promocija mjesnih zajednica i rodne ravnopravnosti:**

- organizovana promotivna kampanja, uključujući izradu 400 flajera, 50 postera, dva TV spota i 10 video klipova;
- održana 3 Info dana i 2 okrugla stola s fokusom na mjesne zajednice i rodnu ravnopravnost;
- organizovan događaj "Veče ženskog aktivizma" sa 69 učesnica, koji je uključivao panele, izložbu i diskusiju.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je značajno unaprijedio svijest o važnosti mjesnih zajednica i principa rodne ravnopravnosti u praksi. Osnažene su žene za aktivno učešće u kreiranju lokalnih politika, dok su mjesne zajednice postale vidljiviji i efikasniji akteri na lokalnom nivou. Memorandum o saradnji s Opštinom Ulcinj stvorio je temelje za nastavak aktivnosti u oblasti građanskog aktivizma i rodnih politika.



# MOJE PRAVO – PRAVO NA SAMOSTALAN IZBOR

**Projekat realizovalo:** Udruženje paraplegičara Cetinje

**Saradnik na projektu:** NVU FLUX

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Osobe sa invaliditetom na Cetinju suočavaju se s visokom stopom diskriminacije, ograničenim pristupom obrazovanju, zapošljavanju i zdravstvenoj zaštiti. Žene sa invaliditetom suočavaju se s dodatnim izazovima, posebno u ostvarivanju prava na roditeljstvo i autonomne izbore. Nedostatak društvene podrške i senzibiliteta lokalnih institucija dodatno otežava njihovu integraciju i ostvarivanje prava. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** unaprijeđenje prava osoba sa invaliditetom (OSI) u Prijestonici Cetinje, s naglaskom na prava žena sa invaliditetom, uključujući pravo na roditeljstvo, smanjenje diskriminacije i promociju njihove autonomije.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Podizanje svijesti i obrazovanje:**

- organizovane 2 radionice za srednjoškolce/ke na temu prihvatanja različitosti i inkluzije, s učešćem 40 učenika/ca;
- sprovedena anketa o stepenu diskriminacije OSI, posebno žena, u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, roditeljstva i društvene inkluzije.

### **Publikacije i dokumentarni film:**

- izrađena publikacija i informativne brošure o rezultatima istraživanja (200 primjeraka);

- produciran dokumentarni film „Mi nijesmo odustale, nemoj ni ti“ o životima tri žene sa invaliditetom koje su postigle uspjehe uprkos izazovima.

### **Zagovaranje i partnerstva:**

- održan okrugli sto na temu prava žena sa invaliditetom na roditeljstvo, koji je okupio 30 učesnika/ca, uključujući one koji donose odluke i predstavnike/ce lokalne samouprave;
- zaključci i preporuke sa okruglog stola predstavljeni lokalnim institucijama.

### **Promocija inkluzije:**

- organizovana završna konferencija sa projekcijom filma i predstavljanje publikacije, uz učešće građana/ki, članova/ca udruženja i predstavnika/ca institucija.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je podigao svijest o pravima i izazovima OSI, smanjio stigmju kroz edukativne i promotivne aktivnosti, te pružio platformu za zagovaranje politika koje podržavaju inkluziju i ravnopravnost OSI. Kroz projekne aktivnosti osnaženi su kapaciteti lokalnih OCD i inicirane promjene na institucionalnom nivou.

# Rihgts UP, Rise UP!

**Projekat realizovala:** NVO SAVEZ ZA DJECU I MLADE – KUĆA (NVO KUĆA)

**Partner na projektu:** NVO Društvo sociologa Crne Gore

**Saradnik na projektu:** Sindikat uprave i pravosuđa Crne Gore, Karijerni centar Univerziteta Crne Gore, Sekcija mladih Unije slobodnih sindikata Crne Gore

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Mladi ne znaju dovoljno o svojim osnovnim radnim pravima, a izražena je i nebriga ključnih aktera/ki za njihovo sprovođenje. Diskriminacija i nestabilni radni uslovi dodatno pogoršavaju položaj mladih na tržištu rada. Potrebno je unaprijediti informisanost, kapacitete i zaštitu kroz inkluzivne politike i aktivniji angažman institucija i organizacija civilnog društva. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** unaprijeđivanje kvaliteta radnih prava mladih kroz edukaciju, promociju i javno zagovaranje, te povećanje svijesti o radno-pravnim odnosima.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Istraživanje i analiza:**

- sprovedeno istraživanje o položaju mladih radnika u Crnoj Gori, koje je obuhvatilo 179 ispitanika/ca i 20 poslodavaca;
- objavljena studija "Mladi i dostojanstveni rad – od neobaviještenosti do nebrige" sa zaključcima i preporukama za poboljšanje radnih prava.

### **Edukacija mladih o radnima pravima:**

- realizovana obuka za 10 vršnjačkih edukatora/ki, od kojih je 4 sprovelo dodatne aktivnosti nakon obuke;

- štampana i podijeljena informativno-edukativna brošura "Rights UP, Rise UP" (500 primjeraka).

### **Javna kampanja i zagovaranje:**

- organizovana konferencija na temu radnih prava mladih sa 30 učesnika/ca, što je rezultiralo usvajanjem 5 ključnih zaključaka;
- sprovedena kampanja na društvenim mrežama, sa preko 100 objava koje su dosegle značajnu publiku;
- kreirani edukativni video materijali i objavljeni članci o temama radnih prava.

### **Pravno savjetovanje:**

- uspostavljen online servis za pravno savjetovanje kroz koji je odgovoreno na 42 pitanja tokom 6 mjeseci.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je unaprijedio informisanost i svijest mladih o radnim pravima, te stvorio temelje za nastavak inicijativa usmjerenih na poboljšanje njihovog položaja na tržištu rada. Ostvaren je pozitivan dijalog između mladih, poslodavaca i relevantnih institucija, a ključni rezultati projekta pozicioniraju Crnu Goru kao model u promociji dostojanstvenog rada za mlade.

# Dijalozi.me - Servis po mjeri građana

**Projekat realizovao:** Sindikat doktora medicine Crne Gore (SDMCG)

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Zdravstveni sistem u Crnoj Gori karakteriše nizak nivo transparentnosti i odgovornosti, uz neadekvatnu implementaciju reformi. Politički i institucionalni izazovi otežavaju unaprijeđenje kvaliteta zdravstvene zaštite i borbu protiv korupcije. Potrebno je jačati povjerenje građana i građanki kroz sistemske promjene i inkluzivnije politike. Zato projekat ima za **CILJ** povećanje uključenosti građana i građanki, OCD-a i drugih zainteresovanih strana u donošenje zdravstvenih politika, unaprijeđenje kvaliteta zdravstvene zaštite i osiguranje transparentnosti sistema.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Razvoj platforme i proširenje mreže zainteresovanih strana:

- redizajnirana i proširena platforma Dijalozi.me, sa novim funkcijama koje omogućavaju lakšu interakciju i praćenje zdravstvenih politika;
- broj registrovanih korisnika/ca platforme povećan na preko 80, sa dodatkom 291 novog sadržaja;
- kreirana mapa preporuka ljekara, zasnovana na 250 povratnih informacija pacijenata/kinja, koja omogućava bolje informisanje javnosti o kvalitetu zdravstvenih usluga.

### Monitoring i istraživanja:

- objavljena dva ključna izvještaja: „Monitoring obećanja donosilaca odluka (2021–2023)” – koji analizira nivo ispunjenja obećanja ministara zdravlja, i „Transparentnost imenovanja direktora zdravstvenih ustanova (2021–2023)”, koji ana-

lizira proces imenovanja rukovodilaca u zdravstvenim ustanovama.

### Javna kampanja i podizanje nivoa svijesti:

- producirana 3 novinarska istraživačka teksta, koji su izazvali značajne reakcije javnosti i institucija, uključujući istrage i ostavke;
- snimljeno 6 podcast intervju sa uticajnim ličnostima iz oblasti zdravstva i javnih politika, emitovanih na RTCG, kao i na YouTube kanalu sa desetinama hiljada pregleda.

### Edukacija i javni događaji:

- organizovan debatan dan sa temama poput prava na abortus, zarobljene države i ekonomske strategije za 2024. godinu, koji su okupili stručnjake/kinje i građane/ke;
- održana radionica „Krivično-pravni aspekti lje-karske prakse” za zdravstvene radnike/ce i aktiviste/kinje, fokusirana na pravne izazove u medicinskoj profesiji.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je u velikoj mjeri doprinio povećanju transparentnosti u zdravstvenom sistemu Crne Gore, omogućavajući građanima/kama i zdravstvenim radnicima/cama da izraze svoje mišljenja i ukažu na probleme, ali i unaprijedio dijalog između različitih aktera/ki. Proizvodi projekta su identifikovali konkretne nedostatke u zdravstvu i podstakli na reakcije, dajući i materijal za dalje inicijative i reforme u ovoj oblasti.

# O snažene na putu ka nultoj toleranciji rodno zasnovanog nasilja

**Projekat realizovao:** SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Berane

**Partner na projektu:** SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Plav

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Stanje u oblasti rodno zasnovanog nasilja na sjeveru Crne Gore karakterišu nedovoljna dostupnost i kvalitet usluga podrške za žene žrtve nasilja, kao i nedovoljna saradnja među lokalnim institucijama. Žene s iskustvom nasilja suočavaju se s preprekama u ostvarivanju svojih prava zbog neefikasnosti sistema zaštite i ograničenih resursa. Potrebna je kontinuirana edukacija, jačanje kapaciteta i multisektorska saradnja za efikasniju podršku žrtvama i prevenciju nasilja. Zato projekat ima za **CILJ** doprinos smanjenju rodno zasnovanog nasilja kroz osnaživanje žena, jačanje kapaciteta organizacija OCD i unaprjeđenje saradnje s lokalnim institucijama.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Ojačani kapaciteti ženskih OCD-a:**

- sprovedena obuka za pisanje projekata za 12 članica iz 4 ženske NVO;
- završeno 5 projekata, od kojih su 2 odobrena od strane relevantnih institucija.

### **Poboljšana dostupnost usluga ženama sa iskustvom nasilja:**

- organizovana obuka za nove volonterke za SOS telefone, sa 15 učesnica;

- pružena podrška kroz licenciranje savjetodavnih usluga za žene žrtve nasilja.

### **Unaprijeđena saradnja s lokalnim institucijama:**

- održano više multisektorskih sastanaka i okruglih stolova s lokalnim institucijama u Beranama i Plavu;
- kreirane preporuke za unaprijeđenje lokalnih politika vezanih za rodno zasnovano nasilje.

### **Monitoring javnih politika:**

- sproveden monitoring lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost i zaštitu od nasilja u Beranama i Plavu;
- izrađen prijedlog praktičnih politika s jasnim preporukama za unaprijeđenje postojećih sistema.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je značajno doprinio osnaživanju žena i njihovih organizacija, unaprijedio dostupnost ključnih usluga za žene sa iskustvom nasilja i stvorio temelje za dugoročnu saradnju između OCD-a i lokalnih institucija. Monitoring aktivnosti rezultirali su povećanjem transparentnosti i odgovornosti institucija. Projekat je doprinio stvaranju održivih modela za rješavanje problema rodno zasnovanog nasilja u zajednicama.

# Zdrave veze – voljeti je zdravo

**Projekat realizovala:** NVO Prima

**Partnerska organizacija:** NVO Omladinski informativni centar

**Saradnici na projektu:** Ministarstvo sporta i mladih Crne Gore

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Rodno zasnovano nasilje među mladima karakterišu nizak nivo svijesti i nedovoljni kapaciteti institucija i omladinskih servisa za prevenciju i podršku. Mladi često nemaju pristup adekvatnoj edukaciji o rodnim ulogama i nasilju u partnerskim vezama. Potrebna je bolja koordinacija među akterima i širenje kulture nenasilja kroz edukativne i preventivne programe. Zato projekat ima za **CILJ** prevenciju i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja kroz jačanje kapaciteta omladinskih servisa, omladinskih klubova i mladih vršnjačkih edukatora/ki.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Edukativni materijali i obuke:**

- Kreiran priručnik o rodno zasnovanom nasilju, dostupan na crnogorskom i albanskom jeziku, kao resurs za mlade i omladinske servise;
- održana obuka za 25 vršnjačkih edukatora/ki, kao i za 11 administratora/ki omladinskih servisa i klubova u oblasti rodno zasnovanog nasilja.

### **Radionice i međusektorski dijalog:**

- održano 17 radionica u omladinskim servisima i klubovima širom Crne Gore, s ukupno 237 mladih učesnika/ca;
- organizovana 3 okrugla stola s 41 lokalnim akterom/kom radi, uključujući predstavnike/ce

institucija, civilnog društva i omladinskih servisa, kako bi se unaprijedila međusektorska saradnja.

### **Psihološka podrška:**

- omogućena besplatna psihološka podrška i psihoterapija za 23 mlade osobe, s ukupno 122 psihoterapijske seanse;
- 5 slučajeva nasilja prijavljeno policiji, s jednim uspješnim sudskim ishodom.

### **Promocija i vidljivost:**

- producirani edukativni video materijali i TikTok kampanja koja je dosegla više od 276.000 mladih;
- distribuirani promotivni materijali širom Crne Gore.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je ostvario značajan uticaj na svijest mladih o rodno zasnovanom nasilju, promovišući vrijednosti zdravih veza i kulture nenasilja. Edukativne aktivnosti i medijske kampanje postavile su temelje za dugoročnu promjenu percepcije rodnih uloga među mladima. Osim toga, unaprijeđena je saradnja omladinskih servisa, lokalnih vlasti i civilnog društva, čime je osnažen održiv okvir za prevenciju rodno zasnovanog nasilja u Crnoj Gori.

# Akademija "Milovan Đilas"

**Projekat je realizovalo:** Društvo crnogorskih izdavača

**Saradnik na projektu:** Fakultet za crnogorski jezik i književnost (FCJK)

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Slobodu izražavanja i zaštitu autorskih prava u Crnoj Gori obilježava nizak nivo svijesti o značaju ovih tema među autorima/kama, izdavačima i donosiocima odluka. Nedovoljna institucionalna podrška i implementacija evropskih standarda dodatno usporavaju napredak u ovim oblastima. Postoji izražena potreba za afirmacijom slobode govora i jačanjem kapaciteta autora/ki i izdavača kroz edukaciju i umrežavanje. Zato projekat ima za **CILJ** promocija slobode izražavanja, tolerancije i kritičke misli kroz edukativne i kulturne aktivnosti.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Pokretanje Akademije „Milovan Đilas“:**

- organizovana regionalna konferencija sa 29 govornika/ca i 62 učesnika/ce iz različitih oblasti;
- realizovana 4 tematska panela koja su obuhvatila ključne društvene teme poput slobode govora, autocenzure i izazova u javnom izražavanju.

### **Publikacija i promocija knjige "Nova klasa":**

- štampano prvo crnogorsko izdanje knjige Milovana Đilasa u tiražu od 500 primjeraka;
- održane 4 promocije u različitim gradovima Crne Gore (Podgorica, Nikšić, Berane, Cetinje), sa više od 150 učesnika/ca.

## **Nagrade za doprinos slobodi govora:**

- dodijeljene nagrade istaknutim pojedincima za njihov doprinos afirmaciji slobode govora.

## **Edukacija i povezivanje autora/ki:**

- održane radionice i okrugli stolovi na temu zaštite autorskih prava i promocije domaćih autora/ki;
- uspostavljena platforma za promociju slobode izražavanja i književnog stvaralaštva, kao centralno mjesto za okupljanje autora/ki i razmjenu ideja.

## **Vidljivost i promocija:**

- realizovana medijska kampanja koja je ostvarila više od 10.000 pregleda na online platformama;
- Kreirani edukativni i promotivni sadržaji u saradnji s medijima, a plasirani i na društvenim mrežama.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je značajno je doprinio unaprijeđenju svijesti o važnosti slobode govora, tolerancije i kritičkog mišljenja u Crnoj Gori i otvorio prostor za kontinuirani dijalog o ključnim društvenim pitanjima, afirmišući demokratske vrijednosti. Projekat je osnažio i ulogu domaćih autora/ki, ali i njihovo umrežavanje.



# O snažene – vidljive

**Projekat realizovala:** NVO Mozaik

**Partner na projektu:** Organizacija slijepih za Nikšić, Plužine i Šavnik

**Saradnici na projektu:** JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe s invaliditetom Nikšić i Opština Nikšić

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Inkluziju osoba s invaliditetom u Nikšiću obilježava nizak nivo društvene svijesti o njihovim pravima i mogućnostima. Žene s invaliditetom suočavaju se s diskriminacijom, ograničenim pristupom kulturnim i društvenim aktivnostima te nedovoljnom podrškom za osnaživanje i vidljivost. Potrebno je intenzivirati napore na osnaživanju žena s invaliditetom kroz edukaciju, kreativne aktivnosti i javno zagovaranje radi unaprijeđenja njihovog položaja u društvu. Zato projekat ima za **CILJ**: jačanje samopouzdanja, vidljivosti i aktivnog učešća žena s invaliditetom u društvu.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Kreativni izražaj i promocija inkluzije:

- izrađen mural o uspješnim ženama s invaliditetom (Frida Kahlo i Judith Heumann) i postavljen na prometnoj lokaciji u Nikšiću, čime je skrenuta pažnja na njihov doprinos i inspirativne priče;
- organizovana modna revija na Trgu Slobode na kojoj je prikazano preko 20 komada odjeće koje su kreirale žene s invaliditetom, promovišući inkluzivnu modu i kreativne sposobnosti učesnica.

### Edukacija i osnaživanje:

- održana radionica kreativnog izražavanja za 10 žena s invaliditetom i trodnevni trening o javnom zagovaranju za 17 učesnika/ca, što je doprinijelo

jačanju njihovih zagovaračkih sposobnosti i samopouzdanja.

### Istraživanje:

- sprovedeno istraživanje o učešću žena s invaliditetom u kulturnom životu, sa 50 ispitanica, koje je donilo je konkretne preporuke za unaprijeđenje inkluzije u lokalnim kulturnim aktivnostima.

### Podizanje svijeti kroz umjetnost i medije:

- produciran dokumentarni film "Treger" o uspješnim ženama s invaliditetom, koji je inspirisao publiku i podigao svijest o izazovima i dostignućima žena s invaliditetom;
- Kontinuirana promocija na društvenim mrežama i medijima, dosegnuvši preko 52.000 korisnika, podigla je nivo svijesti o pravima žena s invaliditetom i važnosti njihove inkluzije.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je značajno unaprijedio vidljivost i društvenu prepoznatljivost žena s invaliditetom u Nikšiću, osnažio njihovo samopouzdanje i promovirao njihova prava kroz inovativne i kreativne aktivnosti. Aktivnosti poput murala, modne revije i dokumentarnog filma inspirisale su lokalnu zajednicu, promovisale vrijednost inkluzije i osnaživanja, te otvorile vrata za dalje inicijative u ovoj oblasti.

# STEM perspektiva: Razvoj mladih ka EU integraciji

**Projekat realizovala:** NVO Crnogorski savez za tehničku kulturu "Politehnika"

**Saradnici na projektu:** NVO Montenegro robotika – Montenegrobotics

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** STEM obrazovanje u Crnoj Gori karakterišu zastarjela infrastruktura i ograničeni resursi za praktično učenje mladih. Nedovoljna uključenost djevojaka u STEM oblasti i ograničene prilike za učešće mladih iz ruralnih sredina dodatno otežavaju ravnomjeran razvoj. Potrebno je kontinuirano ulaganje u modernizaciju obrazovnih kapaciteta, jačanje mentorstva i promociju STEM zanimanja kako bi se povećalo interesovanje i uključenost svih mladih u ove oblasti. Zato projekat ima za **CILJ** unaprjeđenje STEM obrazovanja za mlade u Crnoj Gori kroz edukaciju, modernizaciju opreme i promociju evropskih standarda.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Modernizacija opreme i prostora za učenje:

- nabavljeni SMART uređaj za prezentacije, dva notebook računara i setovi za robotiku i elektroniku;
- modernizovana učionica za STEM obrazovanje, opremljena savremenom tehnologijom za praktično učenje.

### Radionice i praktična edukacija:

- održano 8 radionica u 4 grada (Bar, Mojkovac, Bijelo Polje i Podgorica), sa ukupno 85 učesnika/ca;
- završna petodnevna radionica u Podgorici okupila je 20 mladih iz svih regija;

- edukativni sadržaj uključivao je robotiku, 3D modelovanje, elektroniku i svemirska istraživanja.

### Promocija STEM oblasti među mladima:

- vođena ciljano osmišljena kampanja na društvenim mrežama s fokusom na mlade;
- kreirani video materijali i edukativni sadržaji objavljeni na platformama poput Instagrama, povećavajući vidljivost i interesovanje za STEM.

### Podrška za dugoročni razvoj:

- više od 50% učesnika/ca izrazilo je interesovanje za dalje obrazovanje u STEM oblastima;
- uspostavljena mentorska mreža za kontinuiranu podršku mladima u STEM-u.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je doprinio modernizaciji STEM obrazovanja u Crnoj Gori i inspirisao mlade da se dalje usavršavaju u ovim oblastima. Kroz praktične radionice, modernizaciju učionica i kampanje na društvenim mrežama, podignuta je svijest o značaju STEM zanimanja i pruženi su konkretni alati za unaprjeđenje obrazovnih kapaciteta. Projekat je doprinio inkluzivnom razvoju i podstakao jedinstvena iskustva i povezivanje mladih iz različitih regija.

# Jako civilno društvo za očuvane šume Prokletija i Komova

Projekat realizovala: NVO Green Home

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Područje Prokletija i Komova suočeno je sa neadekvatnim upravljanjem šumama koje ugrožava održivi razvoj i biodiverzitet. Aktivnosti civilnog društva su prepoznate kao ključne za rješavanje ovih problema. Međutim, nedovoljna kapacitiranost i saradnja među akterima otežavaju efikasnu primjenu politika. Zato projekat ima za **CILJ** osnaživanje organizacija civilnog društva, aktivista/kinja i pojedinaca/ki na području Prokletija i Komova kroz unaprijeđenje upravljanja šumama, prepoznavanje ključnih problema i jačanje uloge civilnog društva u procesima donošenja odluka, što doprinosi boljem statusu zaštićenih područja i integraciji Crne Gore u EU.

## REZULTATI I OSTVARENJA:

### Osnažene i umrežene OCD:

- organizovana dva dvodnevna treninga na teme upravljanja šumama i građanskog aktivizma uz učešće 43 predstavnika/ce organizacija i aktiviste/kinje.

## Monitoring javnih politika:

- izrađen izvještaj i analiza primjene politika upravljanja šumama, sa pratećim preporukama za donosiocje odluka;
- predstavljeni rezultati na konferenciji u Kolašinu, koja je okupila 32 učesnika/ce.

## Podizanje svijesti javnosti:

- organizovana izložba fotografija u Podgorici i Plavu, na čijem je otvaranju bilo preko 80 osoba;
- pripremljena 2 promotivna video materijala, koja su imala više hiljada pregleda na društvenim mrežama.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je ojačao kapacitete organizacija i aktivista/kinja za praćenje i zagovaranje boljeg upravljanja šumama. Dodatno, otvorio je diskusije na nacionalnom nivou i doprinio prepoznavanju problema od strane donosioca odluka. Aktivnosti su unaprijedile svijest o važnosti očuvanja šuma i pružile alatke za buduće djelovanje civilnog društva u ovoj oblasti.

# Jačanje mreže Arhus centara u Crnoj Gori

Projekat realizovala: NVO Natura

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Na sjeveru Crne Gore, ekološke inicijative su često ograničene nedostatkom znanja i resursa među nevladinim organizacijama i lokalnim vlastima. Nizak nivo informisanosti građana/ki o uticaju aerozagađenja dodatno usložnjava probleme zaštite životne sredine. Zato projekat ima za **CILJ** da doprinese primjeni Arhuske konvencije u Crnoj Gori kroz jačanje kapaciteta nevladinog sektora i lokalnih uprava za zaštitu životne sredine, povećanje učešća građana/ki u donošenju odluka i podizanje nivoa svijesti o ekološkim pitanjima.

## REZULTATI I OSTVARENJA

**Ojačani kapaciteti za praćenje Arhuske konvencije:**

- održan trening za 17 predstavnika/ca Arhus centara i NVO;
- organizovana studijska posjeta Arhus centru u Nikšiću, koji je najaktivniji u zemlji.

**Ojačano partnerstvo civilnog sektora i lokalnih uprava:**

- organizovana radionica sa predstavnicima/cama sjevernih opština o planovima za upravljanje kvalitetom vazduha;
- uspostavljena saradnja sa Eko fondom za buduće inicijative.

**Podizanje nivoa svijesti javnosti:**

- sprovedena anketa sprovedena na uzorku od 500 građana/ki iz 5 opština o uticaju aerozagađenja;
- izrađen promotivno-edukativni video o značaju Arhuske konvencije, koji je dostupan online.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je značajno unaprijedio znanja i resurse NVO i lokalnih zajednica na sjeveru Crne Gore. Jačanjem mreže Arhus centara i podizanjem nivoa svijesti građana/ki, doprinio je povećanju ekološkog aktivizma i saradnji između civilnog sektora i lokalnih uprava. Prezentacija rezultata i alata, kao što su dokumentarni video i istraživanja, otvorili su vrata za buduće slične projekte zaštite životne sredine.

# Uz videćeg pratioca do samostalnosti

**Projekat realizovala:** Organizacija slijepih za Nikšić, Šavnik i Plužine

**Partneri na projektu:** Organizacija slijepih za Nikšić, Šavnik i Plužine; Organizacija slijepih za Podgoricu, Danilovgrad, Kolašin; Organizacija slijepih za Kotor, Herceg Novi, Budvu i Tivat

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Osobe oštećenog vida u Crnoj Gori suočavaju se s brojnim preprekama, uključujući ograničenu pristupačnost javnim prostorima, prevoznim sredstvima i informacija. Pandemija COVID-19 dodatno je pogoršala uslove za samostalnost i integraciju u društvene tokove. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** unapređenje položaja osoba oštećenog vida na lokalnom nivou u Crnoj Gori kroz pružanje usluge „Videći pratilac“ i podizanje nivoa svijesti lokalne zajednice o pravima i potrebama osoba sa invaliditetom.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Pružanje usluge „Videći pratilac“:**

- angažovana 3 pratioca u Nikšiću, Herceg Novom i Podgorici;
- uslugu koristilo 30 osoba oštećenog vida, što je značajno doprinijelo njihovoj samostalnosti;
- korisnici/e su izrazili zadovoljstvo uslugom, uz povećano kretanje i socijalne interakcije.

### **Izrada i distribucija studije:**

- kreirana studija o uslugama socijalne i dječije

zaštite za OSI na lokalnom nivou;

- studija distribuirana u crnoj štampi, uvećanom formatu i na Brajevom pismu, čime je osigurana dostupnost svim korisnicima.

### **Zajedničke diskusije:**

- organizovan okrugli sto u Nikšiću na temu socijalne i dječije zaštite sa 30 učesnika/ca iz lokalnih samouprava, NVO i OSI.

### **Edukacija putem video tutorijala:**

- kreirano je 10 video tutorijala o pravilnoj asistenciji osobama oštećenog vida;
- video materijali su objavljeni na društvenim mrežama i dostupni široj javnosti.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je direktno uticao na povećanje samostalnosti i uključenosti osoba oštećenog vida u društvo, podigao svijest o važnosti socijalnih usluga i postavio osnovu za dalji razvoj ove vrste asistencije. Pozitivne povratne informacije korisnika/ca svjedoče o kvalitetu realizovanih aktivnosti.

# Block, Cancel, Unfollow nasilje nad djevojkama i ženama

Projekat realizovala: NVO Sigurna ženska kuća (SŽK)

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Online nasilje nad ženama i djevojkama predstavlja ozbiljan problem u Crnoj Gori. Nedovoljno je razvijen zakonski okvir i svijest o ovoj problematici. Posebno su pogođene mlade žene, koje često nisu u stanju da prepoznaju oblike online nasilja niti da traže pomoć. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** stvaranje kvalitetnijih mehanizama zaštite žena i djevojaka od online nasilja kroz pružanje podrške i pomoći, istraživanje pravnog okvira i sprovođenje kampanje za podizanje svijesti javnosti.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Pružanje usluga podrške:

- pravno savjetovanje za 20 žene kojima su pružene jasne smjernice o zakonskim mehanizmima zaštite;
- psihosocijalna podrška kojom su obuhvaće 52 žene, uključujući kontinuirane sesije fokusirane na emocionalno osnaživanje i suočavanje s posljedicama nasilja;
- obezbijedena usluga povjerljivog lica za 16 korisnica, posebno tokom sudskih procesa.

### Istraživanje i studija:

- sprovedena detaljana analiza o online nasilju,

uključujući uporednu analizu zakonodavstva u Crnoj Gori i regionu;

- distribuirano 40 primjeraka istraživanja institucijama i omogućeno besplatno preuzimanje putem online platformi.

### Kampanja podizanja nivoa svijesti:

- producirano i emitovano 10 kratkih video klipova s javnim ličnostima;
- emitovan TV spot na glavnim nacionalnim televizijama i društvenim mrežama;
- štampano i distribuirano 1.000 lifleta (500 za muškarce i 500 za žene) u 5 gradova;
- digitalna kampanja na društvenim mrežama i Google banerima kojom je ostavreno preko 4,5 miliona prikaza.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je osnažio svijest javnosti o online nasilju i pružio podršku ženama i djevojkama koje su žrtve ove pojave. Institucijama su dostavljene preporuke za unaprijeđenje zakonodavstva. Kampanja je dosegla veliki broj građana/ki, čime je podstaknuta diskusija o ovom ozbiljnom društvenom problemu.

# (Mo)mentalno zdravlje!

Projekat realizovala: NVO CAZAS

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Mentalno zdravlje u Crnoj Gori se suočava s brojnim izazovima, uključujući nedostatke u zakonodavnom okviru, ograničen kapacitet OCD za pružanje usluga i stigmatizaciju problema mentalnog zdravlja. Pandemija je dodatno pogoršala postojeće probleme. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** osnaživanje sistema brige o mentalnom zdravlju u Crnoj Gori i jačanje uloge organizacija civilnog društva (OCD) u procesima donošenja odluka i pružanja podrške ranjivim grupama, sa posebnim fokusom na posljedice pandemije COVID-19.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Jačanje kapaciteta OCD:

- Organizovana 2 seminara i 2 obuke za pružaoce usluga ranjivim grupama, koji su uključili 40 učesnika/ca iz različitih sektora;
- izrađene smjernice za pružanje prvih intervencija u kriznim situacijama.

### Podizanje nivoa svijesti javnosti:

- sprovedena kampanja pod sloganom #Mo-MentalnoZdravlje, koja je uključivala edukativne

materijale, medijske objave i događaje, dosežući više od 380.000 osoba;

- realizovane dvije emisije koje su postavljene na YouTube i imale značajan broj pregleda.

### Savjetodavna podrška:

- pruženo 100 usluga savjetovanja i podrške za 60 korisnika/ca.

### Zagovaranje promjena u politici:

- preporuke iz projekta integrisane u „Strategiju razvoja zdravstva 2023-2027“ i „Strategiju za mlade 2023-2027“.

## UTICAJ PROJEKTA:

Projekat je unaprijedio kapacitete OCD i povećao njihovu uključenost u sistem zaštite mentalnog zdravlja, smanjio stigmatizaciju tema mentalnog zdravlja i omogućio pružanje konkretne podrške ranjivim grupama. Dugoročni uticaj se ogleda u boljoj koordinaciji između sektora i unapređenju zakonodavnog okvira, a na bazi već uključenih preporuka u strateška dokumenta.



# Uključenost ranjivih kategorija u društveni život zajednice kao polazna tačka za ostvarivanje njihovih prava i potencijala

**Projekat realizovala:** Organizacija Crvenog krsta Prijestonice Cetinje

**Saradnici na projektu:** JU Centar za dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom u Prijestonici

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Starija lica i lica sa invaliditetom suočavaju se sa dugotrajnom marginalizacijom i nedovoljnom društvenom podrškom. Potreba za jačanjem servisa podrške i smanjenjem socijalne izolacije ovih grupa prepoznata je kao prioritet. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** aktivno uključivanje starijih lica i lica sa invaliditetom u društveni život zajednice na Cetinju, a kako bi se smanjila socijalna izolacija i omogućilo ostvarivanje njihovih prava i potencijala.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Psihosocijalna podrška:

- organizovano 12 radionica i pružena podrška putem telefona za ukupno 101 korisnika/ca;
- grupe samopomoći uključile 22 žene (17 starijih lica i 5 lica sa invaliditetom).

### Pravna pomoć:

- realizovano 25 tematskih i individualnih radionica sa 61 korisnikom/com (58 žena i 3 muškarca).

### Edukativne aktivnosti:

- održano 25 radionica o volonterizmu s fokusom na međugeneracijsku saradnju, uključujući 25 starijih korisnika;
- organizovane 16 radionica za 33 korisnika/ce o osnovama digitalnih vještina i upotrebe e-servisa.

### Umrežavanje:

- završna konferencija sa predstavnicima/cama lokalnih institucija i civilnog sektora, gdje su predstavljeni rezultati projekta i brošura o položaju starijih osoba i OSI.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je unaprijedio kvalitet života korisnika/ca kroz povećanje društvene uključenosti, edukaciju i osnaživanje. Omogućio je prikupljanje podataka o potrebama ciljnih grupa i postavio temelje za unaprijeđenje lokalnih politika u korist starijih lica i lica sa invaliditetom.

# Psihološka podrška osobama sa invaliditetom - sprječavanje težih posljedica epidemije virusa COVID 19!

**Projekat realizovala:** NVO Ekvivalent

**Partner na projektu:** NVO Otkrivanje lične istine Crna Gora (O.L.I.CG)

**Saradnik na projektu:** Institut za javno zdravlje Crne Gore

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Osobe sa invaliditetom suočavaju se sa višeslojnim izazovima u zaštiti mentalnog zdravlja, uključujući nedostatak specijalizovanih usluga i edukovanog kadra. Pandemija COVID-19 je samo opteretila postojeće probleme, uz značajne psihološke posljedice po ovu grupu. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** sprječavanje težih posljedica epidemije virusa COVID-19! i unaprijeđenje mentalnog zdravlja OSI i roditelja djece sa invaliditetom kroz pružanje psihološke podrške, jačanje kapaciteta OCD i podizanje nivoa svijesti javnosti.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Analize i preporuke za unaprijeđenje sistema:**

- izrađena studija o mentalnom zdravlju OSI tokom COVID-19 epidemije, zasnovana na istraživanju koje je obuhvatilo 100 osoba;
- sprovedena analiza zakonodavnog okvira sa preporukama za unapređenje sistema zdravstvene zaštite.

### **Pružanje psihološke podrške:**

- organizovane 534 individualne psihološke seanse za 23 korisnika/ce;

- obezbijedena grupna savjetodavna podrška za 20 roditelja djece sa invaliditetom.

### **Edukacija i osnaživanje OCD:**

- održane specijalizovane obuke za 16 stručnjaka/kinja iz OCD;
- sprovedene radionice za 23 predstavnika/ce OCD sa sjevera i juga Crne Gore.

### **Kampanja podizanja svijesti:**

- objave na društvenim mrežama i gostovanja u medijima;
- završna konferencija sa relevantnim akterima/kama;
- distribucija studije u tiražu od 200 primjeraka.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je značajno unaprijedio dostupnost i kvalitet psihološke podrške za OSI i roditelje djece sa invaliditetom, ojačao kapacitete OCD i podstakao diskusiju o unaprijeđenju strateškog i zakonodavnog okvira. Kampanja je doprinijela boljem razumijevanju izazova mentalnog zdravlja među ciljnim grupama i širim društvom.

# Rodna ravnopravnost i ekonomsko osnaživanje žena

Projekat realizovala: NVO Mare Mare

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Žene iz ranjivih grupa u Herceg Novom, uključujući žene sa invaliditetom, samohrane majke, nezapošljene žene i žene iz ruralnih područja, suočavaju se sa višestrukim izazovima. Nedostatak ekonomskih prilika i podrške, niska stopa zapošljenosti, te diskriminacija u zajednici dodatno otežavaju njihovu integraciju u društvo a pandemija COVID-19 dodatno je pogoršala situaciju. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** unaprijeđenje rodne ravnopravnosti i ekonomsko osnaživanje žena iz ranjivih grupa u Herceg Novom, s p naglaskom na očuvanje kulturne baštine kroz tehniku zlatoveza i podsticanje ženskog preduzetništva.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Edukacija i razvoj vještina:

- organizovano 40 radionica zlatoveza za 13 žena iz ranjivih grupa, tokom kojih su savladale tehniku zlatoveza i izradile 26 košulja i 17 bookmarkera;
- održan trodnevni trening o ženskom preduzetništvu s fokusom na izradu biznis planova i osnove poslovanja kako bi se učesnice osnažile za pokretanje sopstvenih inicijativa.

### Saradnja i umrežavanje:

- potpisana 3 memoranduma o saradnji s Kulturno umjetničkim društvom „Sloga“, Crvenim krstom Herceg Novi i Umjetničkim stvaralaštvom, čime je uspostavljena podrška lokalnih aktera u promociji ženskog preduzetništva;
- uspostavljena mreža podrške koja uključuje partnere iz lokalne zajednice, osiguravajući dugoročnu podršku ženama iz ranjivih grupa.

### Promocija i javne aktivnosti:

- organizovana izložba radova učesnica u Galeriji SPA u Igalu, koja je na otvaranju okupila 62 posjetilaca;
- sprovedena medijska kampanja sa 5 saopštenja za medije i prilogom na RTCG.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je značajno doprinio jačanju ekonomskih i socijalnih kapaciteta žena iz ranjivih grupa, omogućivši im sticanje novih vještina i razvoj poslovnih ideja. Projekne aktivnosti su promovisale i očuvanje kulturne baštine i podstakle veću integraciju žena u društveno-ekonomske tokove. Uspostavljena saradnja s lokalnim partnerima i pozitivna reakcija zajednice ukazuju na potencijal za održivost rezultata i nastavak aktivnosti.

# Pravna podrška migrantima

**Projekat realizovala:** NVO Pravni centar

**Saradnik na programu:** Caritas Crne Gore

## **Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:**

Migranti i tražioci azila u Crnoj Gori suočavaju se s izazovima poput otežanog pristupa pravima, socijalnim i zdravstvenim uslugama. Institucijama koje rade s migrantima nedostaju specifične vještine i interkulturalne kompetencije za adekvatan rad sa ovom grupom. Zato ovaj program ima za **CILJ** unaprijeđenje upravljanja migracijama i sistemom azila u Crnoj Gori u skladu s najvišim standardima ljudskih prava, kroz pružanje pravne i humanitarne pomoći migrantima, kao i jačanje kapaciteta OCD i institucija.

## **REZULTATI I OSTVARENJA**

### **Pravna i humanitarna podrška migrantima:**

- besplatna pravna pomoć pružena za 206 korisnika/ca kroz više 60 terenskih posjeta;
- zastupanje jednog korisnika pred Direkcijom za azil i Upravnim sudom Crne Gore;
- distribuirano 1.500 višejezičnih informativnih brošura s ključnim informacijama o pravima i procedurama za migrante;
- Caritas Crne Gore obezbijedio 60 humanitarnih paketa i pružio psihosocijalnu podršku za 63 izbjeglice iz Ukrajine.

### **Obuke i jačanje kapaciteta:**

- organizovana trodnevna obuka „Sticanje i razvoj multikulturalne kompetencije“ za 15 službenika/ca državnih i lokalnih institucija;
- održana radionica za 29 predstavnika/ca OCD i institucija na temu međunarodne zaštite stranaca;
- izrađen priručnik za interkulturalne kompetencije službenika/ca.

### **Promocija i javne aktivnosti:**

- završna konferencija u Podgorici okupila 34 učesnika/ce, uključujući predstavnike/ce institucija, OCD i međunarodnih organizacija;
- predstavljeni ključni rezultati projekta, publikacije i preporuke za unaprijeđenje zakonodavstva i praksi u oblasti migracija.

## **UTICAJ PROJEKTA**

Projekat je unaprijedio pristup migrantima pravima i uslugama kroz direktnu podršku, informisanje i zastupanje. Jačanje kapaciteta institucija i OCD, uz izrađene materijale i preporuke, stvorilo je osnovu za dugoročno poboljšanje upravljanja migracijama u skladu s međunarodnim standardima, dok su humanitarna podrška i pružene usluge direktno uticale na kvalitet njihovog života.

# Mladi protiv rodni stereotipa

Projekat realizovalo: NVU Interakcija

## Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:

Mladi u Crnoj Gori, posebno u Ulcinju, Beranama i Nikšiću, rijetko imaju priliku da kroz interaktivne radionice diskutuju o rodni pitanjima i stereotipima. Nedostatak svijesti i dijaloga o ovoj temi otežava borbu protiv diskriminacije i promovisanje inkluzivnog društva. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** osnaživanje mladih u prepoznavanju i borbi protiv rodni stereotipa i rodno zasnovanog govora mržnje, te jačanje kapaciteta za participativno odlučivanje na lokalnom i nacionalnom nivou.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Edukacija mladih:

- organizovane 3 radionice u Ulcinju, Beranama i Nikšiću s fokusom na rodnu ravnopravnost, stereotipe i govor mržnje;
- interaktivne radionice okupile 73 učesnika/ce (55 djevojaka i 18 mladića), što je dvostruko više od planiranog.

### Saradnja s lokalnim upravama:

- održana tri sastanka s predstavnicima/cama lokalnih uprava, tokom kojih su mladi predložili konkretne inicijative za unaprjeđenje rodne ravnopravnosti;
- na sastancima je učestvovalo 16 mladih i 9 pred-

stavnika/ca lokalnih vlasti, čime je uspostavljena direktna komunikacija između mladih i donosilaca odluka.

### Produkcija medijskog sadržaja:

- 3 podcasta na temu rodne ravnopravnosti i govora mržnje objavljena na YouTube i društvenim mrežama;
- podcasti i drugi sadržaji ostvarili su skoro 93.000 pregleda.

### Policy brief i završna konferencija:

- izrađen policy brief sa preporukama za unaprjeđenje rodne ravnopravnosti u obrazovnom sistemu.
- organizovana završna nacionalna konferencija koja je okupila mlade i predstavnike/ce institucija, omogućavajući razmjenu ideja i stavova.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je unaprijedio svijest mladih o rodnoj ravnopravnosti i govoru mržnje, te ih osnažio za prepoznavanje i suzbijanje ovih problema. Uspostavljena saradnja s lokalnim vlastima, produkcija medijskog sadržaja i *policy brief* stvorili su platformu za nastavak aktivnosti i promovisanje inkluzivnijeg društva.

# Zaštićena područja Crne Gore – dobro svih nas

**Projekat realizovao:** NVO Parkovi Dinarida – mreža zaštićenih područja Dinarida

**Saradnik na projektu:** Agencija za upravljanjem zaštićenim područjima Podgorice

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Zaštićena područja Crne Gore suočavaju se s izazovima poput nedovoljno razvijenih praksi upravljanja i nedostatka saradnje između lokalnih vlasti, javnih preduzeća i OCD. Takođe, svijest javnosti o značaju očuvanja ovih područja nije dovoljno razvijena, što otežava promociju i primjenu standarda zaštite prirode. Zato ovaj projekat ima za **CILJ** jačanje kapaciteta OCD da budu vidljivi i ravnopravni akteri u procesima donošenja odluka o zaštiti prirode i unapređenju zaštićenih područja, s fokusom na primjenu EU standarda u zaštiti životne sredine.

## REZULTATI I OSTVARENJA

**Jačanje kapaciteta OCD i saradnje s institucijama:**

- održana međunarodna konferencija „Zaštićena područja Crne Gore u kontekstu pridruživanja EU“, koja je okupila 59 učesnika/ca, uključujući stručnjake/inje iz regiona i predstavnike/ce EU;
- formirano Koordinaciono tijelo za unaprijeđenje upravljanja zaštićenim područjima, s predstavnicima OCD i javnog sektora.

**Podizanje svijesti javnosti:**

- organizovana izložba „Zaštićena područja Crne Gore – dobro svih nas“ na brdu Gorica u Podgorici, sa 18 panela o nacionalnim parkovima i parkovima prirode;
- sprovedena edukativna kampanja na društvenim mrežama dosegla oko 400.000 korisnika/ca.

**Produkcija edukativnog sadržaja:**

- snimljene dvije emisije „Ekovizija“ o značaju zaštite prirode i potrebi unaprijeđenja zakonskog okvira;
- izrada i distribucija zajedničkog dokumenta OCD sa preporukama za upravljanje zaštićenim područjima, koji je predstavljen na konferenciji.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je doprinio boljoj koordinaciji i saradnji OCD i institucija, osnažio svijest javnosti o važnosti zaštite prirode i pružio okvir za dugoročnu primjenu standarda EU u oblasti zaštićenih područja. Uspostavljanje Koordinacionog tijela i prihvatanje preporuka OCD na nacionalnom nivou smatraju se ključnim rezultatima projekta.

# Jačanje rezilijentnosti mladih i postojeće mreže podrške nacionalnih i lokalnih organizacija i institucija za adekvatnu primjenu programa prevencije upotrebe droga

**Projekat realizovala:** NVO Crnogorska mreža za smanjenje štete – LINK

**Kratak osvrt na stanje u oblasti i cilj akcije:** Mladi u Crnoj Gori, posebno oni iz osjetljivih zajednica, suočavaju se s rizicima prvog kontakta s drogama. Istovremeno, kapaciteti OCD i institucija za pružanje odgovarajućih programa prevencije i podrške su ograničeni, što otežava sistemsku borbu protiv problema zavisnosti. Stoga, projekat ima za **CILJ** osnaživanje kapaciteta OCD i institucija za kreiranje i sprovođenje politika prevencije zavisnosti, s posebnim fokusom na mlade iz osjetljivih zajednica.

## REZULTATI I OSTVARENJA

### Osnaživanje kapaciteta OCD i institucija:

- organizovane 2 obuke za 41 učesnika/cu iz OCD i institucija, sa fokusom na prava osoba koje koriste droge, metode prevencije i pisanje, finansiranje i monitoring projekata;
- razvijene smjernice za novu nacionalnu Strategiju za droge i predstavljene Nacionalnoj kancelariji za droge;
- akreditovan program obuke stručnih radnika/ca u sistemu socijalne i dječje zaštite.

### Edukacija mladih:

- održano 10 radionica metodom „Žive biblioteke“, s fokusom na rizike i prevenciju upotrebe droga, na kojima je učestvovalo 225 mladih iz različitih opština;

- kroz radionice mladi su razgovarali s osobama s ličnim iskustvom upotrebe droga.

### Jačanje saradnje OCD i institucija:

- potpisani memorandumi o saradnji između Crnogorske mreže za smanjenje štete Link i lokalnih OCD i institucija ;
- kreirana lista OCD i institucija koje djeluju u oblasti prevencije zavisnosti.

### Promocija rezultata:

- sponzorisani i distribuirani promotivni video materijali o postignućima projekta;
- redovne objave na društvenim mrežama doprle do šire javnosti, podižući svijest o važnosti prevencije zavisnosti.

## UTICAJ PROJEKTA

Projekat je značajno unaprijedio kapacitete OCD i institucija za rad sa mladima u prevenciji zavisnosti, doprinio jačanju partnerstava između OCD i institucija te povećao svijest mladih o rizicima upotrebe droga. Akreditacija programa obuke i uspostavljanje saradnje između OCD i institucija osigurali su održivost rezultata projekta i doprinose dugoročnim promjenama u sistemskom pristupu prevenciji zavisnosti.





